

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΟΧΛΗΣΕΩΝ

*Λεξικό του παραλόγου
στις τέχνες, τις επιστήμες
& τα επαγγέλματα*

6

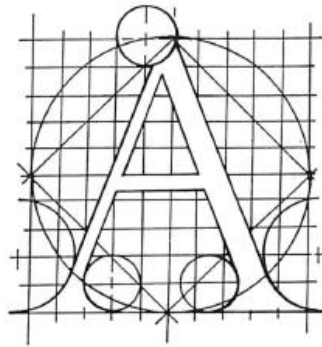
*ABÂTARDISSEMENT – ABATTAGE – ABBÉ –
ABDELKADER – ABDERRAHMAN – ABDICATION –
ABÉCÉDAIRE*

(Φεβρουάριος 1986)

Μετάφραση: Πριονιστήριο το Χρυσό Χέρι
Αιγάλεω, Απρίλιος 2023

Τίτλος πρωτοτύπου:

Encyclopédie des Nuisances. Tome I, Fascicule 6 (Février 1986). *Abâtardissement – Abattage – Abbé – Abdelkader – Abderrahman – Abdication – Abécédaire*



ABÂTARDISSEMENT (ΜΠΑΣΤΑΡΔΕΜΑ)

Από το βάθος του καναπέ του όπου αφήνει τον εαυτό του να κολακεύεται από τα τηλεοπτικά χέρια του αφεντικού του, μέχρι τον ένθερμα μηχανοργανωμένο σταθμό εργασίας του, εντοιχισμένος σε μια προαστιακή αρχιτεκτονική που τον συνοδεύει σε όλες τις μετακινήσεις του, ο σύγχρονος μισθωτός δεν είναι παρά ένα μπάσταρδο του εμπορεύματος που ονειρεύεται γελοιωδώς να νομιμοποιηθεί από το θέαμά του και να αναγνωριστεί ως εργαζόμενος, ως πατέρας –ή μητέρα– μιας οικογένειας, ως γάλλος.

Μια εποχή που δεν κατάφερε να ξεπεράσει τα καταπιεστικά πλαίσια του παρελθόντος με την κατασκευή μιας χειραφετημένης ζωής επιζητάει ματαιώς να ανακουφιστεί με την ικανοποίηση μικρών απολαύσεων ή παρηγοριών που θα είχε τουλάχιστον διατηρήσει. Αυτά που δεν ξεπέρασε, πρέπει οπωσδήποτε να τα χάσει ανεπιστρεπτί, να τα δει να διαλύονται από την ακαταμάχητη ανάπτυξη της δικής της αλλοτριωμένης ισχύος, στην οποία η ιστορική δικαιοσύνη μεταθέτει την αποστολή να εκτελέσει την ποινή που δεν είχε το θάρρος να εφαρμόσει η ίδια με πλήρη συνείδηση των δυνατοτήτων της. Όσα γίνονται έτσι μέσα στην ανελευθερία επιτυγχάνονται διαμέσου μιας προσάυξης της ψευδούς συνείδησης: η έσχατη παρακμή της εργασίας συντελείται στο όνομα της “υπεράσπισης της εργασίας”, η αποσύνθεση της οικογένειας μέσω της εξατομίκευσης των κοινωνικών ρόλων μεταμφιέζεται σε επανανακάλυψη της ιδιωτικής ζωής, η απώλεια κάθε σύνδεσης με οποιαδήποτε κοινότητα αντισταθμίζεται από την εθνικιστική υστερία, την ξενοφοβία, τον ρατσισμό. Εργασία, οικογένεια, πατρίδα: φτωχές μπασταρδεμένες πραγματικότητες, προϊόντα του ζευγαρώματος του σύγχρονου εμπορεύματος με παλιότερες αλλοτριώσεις που χάνουν εφεξής κάθε όψη φυσικότητας· αλλά η αμετάκλητη διαφθορά τους διεγείρει έναν κομφορμισμό τόσο πιο ξέφρενο και μοχθηρό όσο η ανάγκη του για ασφάλεια ικανοποιείται λιγότερο. Αν και είναι αλήθεια ότι αυτό που δεν ξεπερνιέται σαπίζει, φαίνεται αντιθέτως σήμερα ότι αυτό που προχωράει λίγο περισσότερο στη σήψη δεν εξωθεί τόσο στο ξεπέρασμα και προκαλεί περισσότερο την έξαρση των οπισθοδρομικών ψευδαισθήσεων.

Καθώς η οικονομική αναγκαιότητα στην οποία βασιζόνταν αυτές οι φαινομενικά άμεσες πραγματικότητες –δεσμοί οικογενειακών, εργασιακών, εθνικών κοινοτήτων–

εξέρχεται ανεπιστρεπτί από το κοινωνικό ασυνείδητο και εμφανίζεται στους ανθρώπους με όλη την εφεξής αυθαίρετη ισχύ της, ως ακριβώς το αντίθετο της δυνητικής ελευθερίας τους, ανασυνθέτει κατά βούληση, σύμφωνα με τις επιταγές της ανάπτυξής της, τα συντρίμια των παλιών τρόπων ζωής, εντός της μεταμοντέρνας συνδυαστικής όπου κάθε κοινωνική σύμβαση εκκενωμένη από το περιεχόμενό της μπορεί να συσσωματώνεται με τη γενική υποτίμηση. Στο επέκεινα της παλιάς ιδιωτικής [privée] ζωής που οργανώνει η καθολική εξάρτηση από τα θεαματικά δίκτυα, η στέρηση [privation] βρίσκεται παντού και η ζωή πουθενά. Απομένουν μερικά παραποιημένα ίχνη της με διακοσμητικές αξιώσεις, θραύσματα που εκτίθενται τόσο άσχημα όσο και η βιβλιοθήκη μπροστά στην οποία πρέπει να ποζάρει ο νεο-στοχαστής, ή οι χάλκινες κατσαρόλες που δεν χρησιμοποιούνται ποτέ στις εξοχικές κατοικίες. Έτσι τα τελευταία άβιατα του διαφημιστικού μύθου της ευτυχισμένης οικογένειας δεν αποτελούν παρά ένα δυσώδες ιστορικό ρέψιμο του μοναδικού από τα πολυάριθμα σχέδια πρακτικής κοινότητας που έχουν συλλάβει και υλοποιήσει οι άνθρωποι και έχει διαιωνιστεί ως οικουμενικό μοντέλο: της αγίας αστικής οικογένειας με τη συζυγική, υϊκή, γονική αγάπη, το μοντέλο της υπομονής και της παραίτησης, της παρηγοριάς, τις οικονομίες της, τη μικρή της κληρονομιά παρθενίας και ανδρικής ευπιστίας.

Η παλιά οικιακή οικονομία και η “οικογενειακή ζωή” που είχαν διατηρηθεί κάπως όψιμα στην Ευρώπη άρχισαν να διαλύονται γύρω στα μέσα αυτού του αιώνα από τη διείσδυση του εμπορεύματος μέχρι τα μικρότερα διαστήματα του χωροχρόνου τους. Η κατάκτηση του “ζευγαριού”, τελευταίου φύλακα του “οικογενειακού κυττάρου”, από την εισβολή των λεγόμενων οικοκυρικών τεχνικών, υποστήριξε αρχικά ότι απαλλάσσει την καθημερινότητα από τα επαναλαμβανόμενα καθήκοντά της, αλλά πρωτίστως επέτρεψε να “αποστραγγιστεί” και να “επαναδιοχετευτεί” τάχιστα στον κύκλο της οικονομίας εκείνος ο μισθός με τον οποίο αμείβεται αυτό που αποκαλείται σήμερα “νοικοκυριό”, “διακριτή μονάδα κατανάλωσης”. Τα γούστα, οι δεξιότητες της παλιάς οικιακής ζωής εξαφανίστηκαν, αντικαταστάθηκαν από την υποχρέωση κατανάλωσης προϊόντων και κοινωνικών σχέσεων που αποσκοπούν στη διαίωνιση των εκσυγχρονισμένων μορφών υποτέλειας. Και ο καθημερινός χρόνος που αποδεσμεύτηκε έτσι προφανώς δεν απελευθερώθηκε μολαταύτα.

Το Κράτος δεν παρέλειψε να επωφεληθεί από την αποσύνθεση αυτού του διπλά καθυποταγμένου περιβάλλοντος: η μεταβίβαση στον δημόσιο τομέα ρόλων που προηγουμένως είχαν ανατεθεί στην οικογένεια υποχρέωσε τον στατικό, κλειστό κόσμο της γονικής εξουσίας και του κληρονομικού κεφαλαίου να ανοιχτεί στη νέα δυναμική της φαινομενικής ικανοποίησής του από τις αναρίθμητες *συλλογικές εγκαταστάσεις* που σχεδιάστηκαν και δημιουργήθηκαν από αυτόν τον πανίσχυρο απολιθωτή της κοινωνικής ύλης που ξαφνικά έγινε πρωτόγνωρα γενναιόδωρος. Η ανάπτυξη εκπαιδευτικών λειτουργιών, χειραφετημένων από την οικογένεια και από τα θρησκευτικά ιδρύματα, υποτίθεται ότι ήταν μια από τις πολυτιμότερες κατακτήσεις του πνεύματος του 1789. Με την πραγματική εφαρμογή του έναν αιώνα αργότερα, το κοσμικό και υποχρεωτικό σχολείο μετέτρεψε αυτό το σχέδιο σε μια γενικευμένη επιχείρηση πλύσης εγκεφάλου της νεολαίας (βλ. το άρθρο *Abêtissement [Αποβλάκωση]*).

Την ανάληψή του από το Κράτος, με όλους τους δικούς του επαγγελματίες της παιδικής ηλικίας και της εφηβείας μέσα στο δίκτυο των παιδικών σταθμών, των σχολείων και των άλλων ακαδημαϊκών στρατοπέδων του, ακολούθησε σύντομα ο παραγκωνισμός

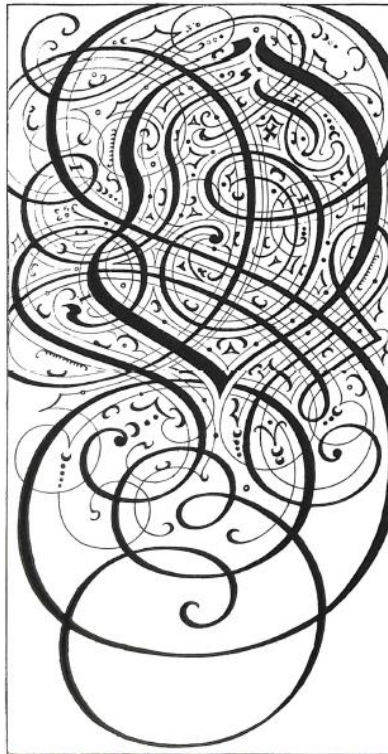
της οικογένειας από όλους τους αναξιοπαθούντες του τρόπου παραγωγής· ενώ απομυζούνταν ταχύτερα οι πενιχρές οικονομίες τους, οι “ενεργοί” ανακουφίζονταν έτσι προκειμένου να αφοσιωθούν περισσότερο στη μοναδική επίγεια αποστολή τους, την εργασία. Το δίκτυο των ασύλων, των γηροκομείων, των ψυχιατρείων και άλλων τόπων θανάτου που μετονομάστηκαν εν προκειμένω σε “κέντρα φροντίδας” ή “κατοικίες της νιοστής ηλικίας” συμπλήρωσε το προηγούμενο, με τη διαχωρισμένη αντιπροσώπευση των εργαζομένων να μιλάει στην περίπτωση αυτή για κεκτημένα οφέλη.

Όσο για τη χειραφέτηση των γυναικών, θεωρημένη ξεχωριστά από εκείνη των ανδρών, αυτή επιτεύχθηκε αρνητικά με την είσοδό τους στην αγορά εργασίας, ιδίως στους πιο εκμεταλλευόμενους τομείς της. Η δυνατότητα που διαβλέφθηκε για μια στιγμή να ξεπεραστεί η σεξουαλική αθλιότητα της οικογένειας, μεταξύ άλλων με τη δυνατότητα ελέγχου των γεννήσεων, μεταλλάχθηκε γρήγορα σε προγραμματισμένες ανάγκες: υποχρέωση απόλαυσης, δικαίωμα απόκτησης ενός παιδιού, με την ακμάζουσα αγορά και τη νομοθεσία τους. Στις χώρες με αναπτυσσόμενη οικονομία αυτός ο φυσικός περιορισμός μετατράπηκε προσφάτως σε επιλεγόμενη αλλοτρίωση: με το “επιθυμητό” παιδί, τελευταία ψευδαίσθηση ιδιοκτησίας των γονέων, αυτοί επιλέγουν να γεννήσουν το *αντικείμενο* και το *είναι* της αποστέρησής τους.

Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο διεξάγεται η απατηλή αναδίπλωση του συντηρητισμού στην καθημερινότητα, η οποία περιγράφεται ως “πρόσφατη σταθεροποίηση της οικογένειας” από έναν εκ των έσχατων υπερασπιστών του μπασταρδεμένου σταλινισμού που ανακυκλώνεται σε μια “μεταφιλοσοφία της καθημερινότητας”: “Η οικογένεια δεν επικυρώνεται μόνο ως μικρο-κέντρο κατανάλωσης (...) αλλά ως συναισθηματική ομάδα ενισχυμένη από ένα αίσθημα αλληλεγγύης, ηθικό συμπλήρωμα της κοινωνικής ασφάλειας.” “Η αυξανόμενη σημασία της αντίθεσης «ανασφάλεια-ανάγκη για εξασφάλιση» υποδηλώνει ότι η διάλυση αυτής της ομαδοποίησης που ενισχύεται στην καθημερινότητα δεν θα διεξαχθεί παρά μόνο αργά ή καθόλου” (Ανρί Λεφέβρ, *Κριτική της Καθημερινής Ζωής III*, 1981)¹. Ας παραβλέψουμε την ύπαρξη ενός υποθετικού “μικρο-κέντρου” που θα είχε κάποια δύναμη για να αποφασίσει λόγου χάρη να αλλάξει την ποιότητα όσων καταναλώνονται ή παράγονται. Γνωρίζουμε εδώ και μερικά χρόνια σε τι μπορεί να χρησιμεύσει η επινόηση αυτού του νευρωτικού ζεύγους “ανασφάλεια-ανάγκη για εξασφάλιση”· για παράδειγμα στην ανάπτυξη μιας τεχνητής τρομοκρατίας και ενός αστυνομικού υπερεξοπλισμού που είναι πλέον απαραίτητα για τη διακυβέρνηση των Κρατών. Αλλά μπορούμε να διερωτηθούμε σχετικά με την ύπαρξη αυτής της ευεργετικής “συναισθηματικής ομάδας” που αναλαμβάνει την προστασία της οικογένειας από τις πρόσφατες υπερχειλίσεις της οικονομίας που παράγει σε αφθονία τους αντάρτες της, τους τοξικομανείς της, τους παραβάτες της, τους αυτόχειρές της: η “συναισθηματική” παρουσία των τελευταίων πρωταγωνιστών του οικογενειακού θεάματος δεν είναι καν απαραίτητη πλέον. Το μόνο που έχει σημασία είναι η αποδοτική συνάντησή τους μέσα στους δοκιμαστικούς σωλήνες των εργαστηρίων αυτής της ευοίωνης “*in vitro*” και “*post mortem*” κοινωνίας που θέλει να εξαλείψει οριστικά τα τελευταία φυσικά και κοινωνικά όρια μεταξύ της ζωής και του θανάτου.

¹ [ΣτΜ] Henri Lefebvre (1981). *Critique de la Vie Quotidienne III – De la modernité au modernisme: pour une métaphilosophie du quotidien*.

Η αποσύνθεση του “οικογενειακού πυρήνα” ολοκληρώνεται –χωρίς την εκπομπή κανενός είδους ευεργετικών ενεργειών–, με τους νοσηρούς χειρισμούς της ιατρικής και της βιολογίας που θα ήθελαν να αναλάβουν τις βασικές λειτουργίες της αναπαραγωγής του είδους, η οποία αντιμετωπίζεται σαν παραγωγή οποιουδήποτε εμπορεύματος. Έτσι ώστε τα “κατασκευαστικά ατυχήματα” υπάγονται προφανώς σε αυτά τα εμπορικά δικαστήρια των κοινωνικών σχέσεων, όπως στην περίπτωση εκείνου του μικρού κοριτσιού “ηλικίας τριών ετών σήμερα (που) «παραγγέλθηκε σαν ένα εμπόρευμα, στη μέση τιμή ενός καινούριου αυτοκινήτου»” (*le Monde*, 3 Ιανουαρίου 1986) και απορρίφθηκε από τους αγοραστές του, επειδή η παρένθετη μητέρα αμέλησε ανήθικα μαζί με τον σύζυγό της τις ενέσεις της τεχνητής γονιμοποίησης. Οι “τράπεζες σπέρματος” (από το βραβείο Νόμπελ μέχρι τον πρωταθλητή των σπορ) και οι δανεικές μήτρες (από τη σταρ του θεάματος μέχρι τις μαϊμούδες του εργαστηρίου) θα επιτρέψουν σύντομα στους κτηνιατρικούς τεχνικούς, στους λαμπρούς χημικούς ή στους εγκεφαλικά νεκρούς πειραματιστές να κατασκευάσουν το μελλοντικό πρότυπο πολίτη, ανανεώνοντας έτσι τις προσπάθειες των απαίσιων προκατόχων τους στα στρατόπεδα εξόντωσης. Βλέπουμε έτσι να σκιαγραφείται το σχέδιο με βάση το οποίο οι ιδιοκτήτες αυτού του κόσμου θέλουν να “σταθεροποιήσουν” –μέχρι την κατάψυξη– τους τελευταίους δεσμούς αίματος.



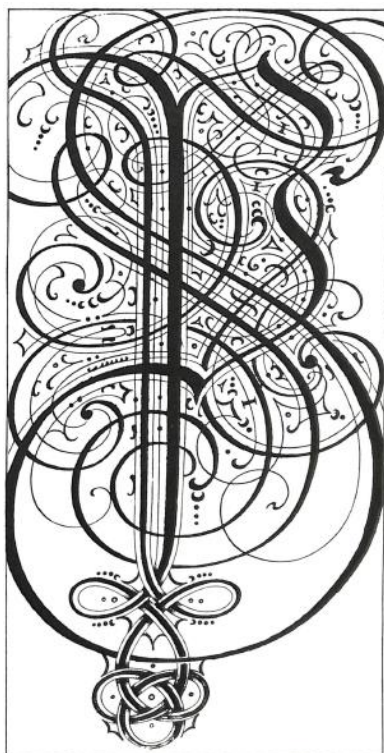
Μια διαδικασία διάλυσης και αποκρυστάλλωσης προς την κατεύθυνση νέων μορφών υλοποιείται παρομοίως γύρω από αυτόν τον άλλο πόλο της καθημερινότητας και όλων των κοινωνικών σχέσεων των οποίων αποτελεί το κλειδί: την *εργασία*. Από το τέλος του αρχαίου κόσμου, η συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων δημιούργησε την ιστορία της συμμετέχοντας στην κοινωνική εργασία. Παρά την εκμετάλλευση που εντάθηκε από τη βιομηχανική επανάσταση, οι κοινότητες που συναρθρώθηκαν γύρω από την εργασία διέκριναν τη συνείδηση αυτού που ήταν και την ισχύ των ενωμένων δυνάμεών τους όταν αποφασίζουν να οικειοποιηθούν την ιστορία. Σε πρώτη φάση το εργοστάσιο

προσφέρει τις ίδιες προοπτικές που ανοίγει η πόλη στον εργαζόμενο που έρχεται από μια ύπαιθρο διατηρούμενη μέσα στον “πατριαρχικό λήθαργο”.

Μέσα στο εργαστήριο, στη μεγάλη βιοτεχνία, στο εργοστάσιο διαμορφώθηκαν οι χαρακτήρες, αναπτύχθηκαν οι φιλίες, δημιουργήθηκαν οι σύνδεσμοι και άλλα μέσα αλληλοβοήθειας, όπως ακριβώς ενισχύθηκαν δικαιολογημένα οι ανταγωνισμοί και η αποφασιστικότητα. Στα καμπαρέ, στις λέσχες, στα καφέ, στους δρόμους των λαϊκών συνοικιών, κατά τη διάρκεια των απεργιών ή στα οδοφράγματα, γεννήθηκαν οι συναντήσεις, τα σχέδια, τα στοιχήματα με βάση τα οποία οικοδομούνταν “η κοινότητα του διαλόγου και το παιχνίδι με τον χρόνο”. Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, του συνασπισμού ενάντια σε ένα αφεντικό ή της σύμπραξης για να κατανοήσει κάποιος τα συμφέροντά του και να τα υπερασπιστεί με όλα τα μέσα –με τη νομιμότητα να μην είναι εδώ όπως και αλλού παρά μια “παγωμένη” μεταγραφή ενός συσχετισμού δυνάμεων που δεν είναι ποτέ οριστικά δεδομένος–, αυτό το δικαίωμα κατακτήθηκε διαμέσου αγώνων που έθεσαν όλοι το “επίκεντρο της ανατροπής” στην εργασία.

Η επίλυση των αντιφάσεων μεταξύ των μεγάλων τοπικών συγκεντρώσεων εργατικού δυναμικού και των απεριόριστων απαιτήσεων της αγοραίας παραγωγικότητας, αυτός είναι ο στόχος των διευθυνόντων της κοινωνίας καθώς επιχειρούν μια αναδιάταξη και μια νέα παγκόσμια οργάνωση της εργασίας. Οι μηχανισμοί της αγοράς μετασχηματίζουν τις παραγωγικές εγκαταστάσεις σύμφωνα με την ίδια τη λογική της υπερβολής τους που επιδιώκει να επανεντάξει, κατόπιν διαλογής και επιλογής, τους *από κοινού απομονωμένους* εργαζόμενους στην επαχθή ευελιξία ολοκληρωμένων συνόλων μηχανών που λειτουργούν σύμφωνα με τους σκοπούς μιας *απεντοπισμένης* οργάνωσης που τους διαφεύγει εξολοκλήρου. Πάνω σε αυτές τις βάσεις, όλοι οι τρόποι σύνδεσης και αγώνα τείνουν να εξαφανιστούν και, μαζί τους, οι μορφές συνείδησης, βιωμένης επικοινωνίας και ταξικής αλληλεγγύης που έχουν δημιουργήσει.

Αλλά οι παλιές σχέσεις εκμετάλλευσης δεν εξαφανίστηκαν μολαταύτα· ενισχύονται από τη συσσώρευση προηγούμενων και σύγχρονων ανεπαρκειών. Εν μέσω της προσωρινής απουσίας μιας κοινότητας αγώνα και συνείδησης, η ανταγωνιστική οργάνωση της αγοράς εργασίας επιζητάει να συνδυάσει την αυξημένη αποδοτικότητα με την είσοδο στη μισθωτή εργασία τεράστιων μαζών προερχόμενων από προηγούμενες μορφές υποτέλειας. Με την πτώση τόσο των μισθών όσο και της εργατικής μαχητικότητας, τα κέρδη των ιδιοκτητών της οικονομίας αυξάνονται και ο εκσυγχρονισμός της εντείνεται, πετώντας έξω μια αυξανόμενη ποσότητα ανθρώπων φθαρμένων, υποβιβασμένων, παραδομένων στη φτώχεια και στα συνήθη καταπραϋντικά της που κυμαίνονται από τη δημιουργία επίπλαστων θέσεων απασχόλησης, πληρωμένων κάτω από την αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης, μέχρι τη μακροχρόνια ανεργία, την κοινωνική πρόνοια, τα κέντρα περίθαλψης, τις φυλακές. Και βλέπουμε να αναπτύσσονται οι συμπεριφορές εποχών κοινωνικής οπισθοδρόμησης που θεωρούνταν εξαφανισμένες, όπου ο ξέφρενος ατομικισμός, συμπλήρωμα της συλλογικής στείροτητας, εκφράζει παραίτηση, απάθεια, κυνισμό, ανόητο ανταγωνισμό και διάφορες μορφές κοινωνικού δαρβινισμού, χρησιμεύοντας άλλοτε ως υπνωτικό, άλλοτε ως βαλβίδα για τις συσσωρευμένες δυσσυνέσεις.



Κανένα ψέμα που δέχεται επίθεση δεν μπορεί να καταστραφεί αμετάκλητα και καμία αλήθεια δεν μπορεί να αποδειχθεί διά παντός. Εκεί όπου εξαφανίζεται οποιαδήποτε άλλη κοινότητα εκτός από αυτή που έχει ως βάση τη συμμετοχή στην αγορά επανεμφανίζεται ως υποκατάστατο η ιδέα του “έθνους” και της “εθνικότητας” που αναπτύχθηκε μαζί με το σύγχρονο Κράτος και την πολεμική οικονομία του. Μετά τις ραγδαίες προόδους που πραγματοποιήθηκαν στις τεχνικές καταστροφής των ανθρώπων και των έργων τους κατά τη διάρκεια των διαδοχικών παγκόσμιων συγκρούσεων και των συνοδευτικών γενοκτονιών, θα μπορούσε να πιστευτεί κανείς ότι η ιδεολογία του “έθνους” θα έπαυε για κάποιο διάστημα να σφετερίζεται την ιστορία της ανθρωπότητας.

Μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες, οι περισσότεροι από αυτούς που αναφέρονται σήμερα ως “μετανάστες” διεκδικούνταν ως “Γάλλοι εξολοκλήρου” από τους τελευταίους υπερασπιστές των απαρχαιωμένων μορφών αποικιοκρατίας². Σήμερα η ιστορική συνείδηση έχει μπασταρδευτεί μέχρι εκείνο το σημείο σύγχυσης όπου η υπεράσπιση αυτών των μεταναστών εξομοιώνεται με εκείνη μιας αριστεράς της οποίας το πρόγραμμα χειραφέτησης περιορίζεται στην εξίσωση της “αξιοπρεπούς εκμετάλλευσης” των εργαζομένων από αυτή την οικονομία που κατέληξε να διαχειρίζεται περήφανα. Κανένα ιδιωτικό ή κρατικό αφεντικό, αριστερό ή δεξιό, δεν είναι ωστόσο διατεθειμένο να υπεισέλθει στους παράξενους λόγους που ωθούν αυτούς τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους, όπως και σε εκείνους του Κράτους που

² [ΣτΜ] Πριν από τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος της 28^{ης} Σεπτεμβρίου 1958 για την αποδοχή του νέου Συντάγματος με το οποίο εγκαθιδρύθηκε η Πέμπτη Γαλλική Δημοκρατία, ο στρατηγός ντε Γκωλ κάλεσε τους Αλγερινούς να ψηφίσουν “ναι” προκειμένου να εκφράσουν με αυτόν τον τρόπο τη θέλησή τους “να συμπεριφέρονται ως Γάλλοι εξολοκλήρου” και την πεποίθησή τους ότι “η απαραίτητη ανάπτυξη της Αλγερίας πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα σε ένα γαλλικό πλαίσιο”.

οργανώνει αυτή την προσοδοφόρα διακίνηση, η οποία έγινε μέσα σε έναν αιώνα μια από τις βάσεις της γαλλικής οικονομίας. Και η ύπαρξη μεταναστευτικών ροών, που καταγγέλλεται τώρα από αυτούς τους ίδιους που ονειρεύονται να προσθέσουν στο αρχικό τους κεφάλαιο ως δουλεμπόρων ένα δεύτερο εκλογικό όφελος, με την εκμετάλλευση εκείνων που διαιρεί ο άγριος ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, εξυπηρετεί επίσης εκείνους που αναθέτουν στους εαυτούς τους τη διαχείριση αυτών των “κοιτασμάτων εργατικού δυναμικού” για να καταφέρουν να λειτουργήσει καλύτερα το παλιό οικονομικό κουφάρι. Το ζήτημα είναι να μετατραπεί ο “ντόπιος εργαζόμενος” σε ζηλόφθονα υπερασπιστή της ίδιας του της αθλιότητας, όπως και να μετατραπεί ο μετανάστης σε ψηφοφόρο.

Όστόσο, και οι δύο διατηρούν σταθερούς δεσμούς συνέργειας με τις προμηθεύτριες χώρες. Για τους διευθύνοντες της υποτελούς οικονομίας, η ροή των αποχωρούντων παίζει τον ίδιο ρόλο πολιτικής και δημογραφικής ρύθμισης με τον πόλεμο ή τις παλιές τεχνικές των αποικιακών εποικισμών· ενώ ταυτόχρονα προσφέρει στον τοπικό πληθυσμό την ελπίδα μιας διαφυγής πέρα από την καθημερινότητα καθεστώτων που διαφορετικά δεν θα πρόσφεραν καμία. Όσον αφορά τη χώρα εισαγωγής, όχι μόνο επωφελείται από μια σημαντική μείωση του συνολικού κόστους της εργασιακής δύναμης, αλλά ένα μέρος των μισθών που καταθέτονται και μεταφέρονται επιτρέπει να πωλούνται στην περιφέρεια τα προϊόντα της κεντρικής οικονομίας –από το ετοιμοπαράδοτο εργοστάσιο φτηνοπραγμάτων μέχρι τα συνήθη πλεονάσματα τροφίμων και φαρμάκων που δεν μπορούν να πωληθούν στους τόπους παραγωγής τους. Όσον αφορά τον ίδιο τον μετανάστη, που είναι απομονωμένος από τους υπόλοιπους εργαζόμενους με νόμους εξαίρεσης και σχέσεις αποκλεισμού, πρέπει να εργαστεί πιο σκληρά και πιο εντατικά για να αποκτήσει τελικά τα ίδια αυτοκίνητα, τις ίδιες τηλεοράσεις, τις ίδιες κατοικίες, αν και συχνά σε επακριβώς οριοθετημένες τοποθεσίες. Θα κάνει μάλιστα μερικές περιοδικές εμφανίσεις στο παλιό χωριό του, σπανίως τολμώντας να αναφέρει τι βρήκε άσχημο εδώ, όπως ακριβώς δραπέτευσε από αυτό που ήταν αφόρητο εκεί. Αλλά ξέρει πάρα πολλά για να επανενταχθεί στη χώρα καταγωγής του που δεν τον δέχεται πλέον παρά μόνο ως τουρίστα.

Μέσα στη μεγάλη μάζα των στρατολογημένων, μόνο λίγοι εκλεκτοί καταφέρνουν να εξοικονομήσουν αρκετά για να αναπαράγουν ως αυτοαπασχολούμενοι τις συμπεριφορές εκείνων που τους προσέλαβαν. Θα θερίσουν στο παντοπωλείο, στο εστιατόριο, στο εργαστήριο ενδυμάτων ή στο βενζινάδικο τους καρπούς της σκληρής εργασίας μιας ύπαρξης συσσωρευμένων στερήσεων. Μερικοί ονειρεύονται να μετατραπούν με τη σειρά τους σε διακινητές ενός εργατικού δυναμικού που γνωρίζουν σε τελική ανάλυση καλύτερα από τον καθένα.

Αλλά για τους περισσότερους δεν υπάρχει ασφαλές απάγκιο ούτε δυνατότητα επιστροφής. Το πολύ μια απλή προσωρινή συντήρηση σε εχέμυθους τόπους και εργασίες. Αναγκασμένοι να σιωπούν για να διατηρήσουν τις επισφαλείς δουλειές τους, ενίοτε απειλούμενοι από άλλους που μεταφέρθηκαν πιο πρόσφατα, ξεχασμένοι στη χώρα καταγωγής τους, πιο ξεριζωμένοι στη δεύτερη γενιά απ’ ό,τι στην πρώτη, τους είναι δύσκολο να αναγνωρίσουν την ταξική τους θέση καθώς οι αστυνομικές κακοποιήσεις και απειλές τους ωθούν, ελλείψει μιας επαναστατικής προοπτικής, προς τον άθλιο θρησκευτικό εξτρεμισμό ή τον απεχθή οικουμενισμό μιας ενσωμάτωσης της οποίας κανένας δεν σκέφτεται πλέον να ρωτήσει τον λόγο. Βρίσκονται αντιμέτωποι με

άλλους, όχι πολύ πιο ευκατάστατους, αλλά των οποίων η αθλιότητα μπόρεσε να ρυθμιστεί· και γνωρίζουμε ότι αυτό το διαφορετικό υποτέλειας καθιστά δυνατή τη διατήρηση της πικρόχολης ζήλειας και των συμπλεγμάτων ανωτερότητας προκειμένου να διαιρείται καλύτερα η μάζα των εκμεταλλευομένων. Έτσι ώστε το θέαμα της δυστυχίας των πρώτων να επιτρέπει την ενίσχυση εκείνου της υποτιθέμενης ευτυχίας των δεύτερων.

Αν έχουν καταφέρει να ξεφύγουν από τα συνοπτικά επιχειρήματα των ανοιχτά ρατσιστικών οрдών, ο “δυσάρεστημένος” μετανάστης ή τα παιδιά του που δεν έχουν αφομοιωθεί από τις ηθικές αξίες μιας κοινωνίας αποκλεισμού θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις εξίσου πειστικές επιθέσεις των φλογερών υπέρμαχων της “εξανθρωπισμένης” οργάνωσης της εξουσίας. Με το παράξενο πρόβλημα της “αναζήτησης ταυτότητας” –που ξεκινάει άλλωστε με την αναζήτηση της ομώνυμης άθλιας κάρτας– ο μετανάστης εργαζόμενος πειθεται σταδιακά, από τη βοή της άμορφης γνώμης που κατασκευάζεται από τους ειδικούς της υποταγής, για τον ακατάλυτο χαρακτήρα της φύσης του, *όχι της προλεταριακής, αλλά εκείνης που φοράει για την περίπτωση την ενδυμασία εθνικισμών και θρησκευτικών πεποιθήσεων που ανασταίνουν οι εθνολογούντες υπηρέτες της κουλτούρας ή αποστέλλουν από τις χώρες καταγωγής οι αρχηγοί τους προς διευκόλυνση της διατήρησης του καθεστώτος τους.*

Αυτή η νοσηρή ανάγκη για ταυτότητα, για ενσωμάτωση σε οποιοδήποτε από τα μοντέλα υποταγής σε ένα κοινωνικό σύστημα που δεν έχει τίποτα άλλο να υποσχεθεί, αποτελεί μια κοινή πηγή δυστυχιών για όλους αυτούς τους *ξεριζωμένους της ιστορίας*, από τον μετανάστη χωρίς επιστροφή που του λείπουν οι ρίζες μέχρι όλους τους συμβούλους του στην εθελοντική υποτέλεια, που υποφέρουν και οι ίδιοι ως το πετσί τους –σωστού χρώματος σε αυτές τις περιπτώσεις. Επιφορτισμένοι να επιβλέπουν εκείνους για τους οποίους πιστεύουν ότι είναι πιο αποστερημένοι από τους ίδιους, αυτοί οι απασχολούμενοι στη διάχυτη διατήρηση της υπάρχουσας τάξης ανακουφίζονται από την καθημερινή δόση καταπίεσής τους επιδιώκοντας να ενσταλάξουν μέχρι και στα γκέτο τη δική τους άρρωστη ύπαρξη. Αυτή η αρρώστια της ταύτισης, η οποία ενσκήπτει σε όλες τις χώρες που αναριγούν από τις κρίσεις πυρετού της οικονομίας, δεν είναι παρά μια πτυχή ενός γενικότερου συνδρόμου σχιζοφρενικής άρνησης της αντίφασης, εκείνου του μίσους για τη διαλεκτική των δυνάμεων της ζωής που παράγεται από τις ποταπές στιγμές της ιστορικής άμπωτης.

Γι’ αυτούς που θα δυσκολεύονταν να ταυτιστούν με τον ρόλο του καλού νέγρου, του αυθεντικού μαγκρεμπίνου, του χαμογελαστού κινέζου –και σύντομα του πιστού *parichien*³ (βλ. το άρθρο *Aboiement [Γαύγισμα]*)– τα νέα θεματικά πάρκα της παγκόσμιας κουλτούρας προσφέρουν ένα οικόπεδο για να εξασκούνται οι ικανότητές τους να προσομοιώνουν εύθυμα πρωτόγονες συμπεριφορές: τραντάγματα παιδιών, ηλεκτρονικοποιημένες εκστάσεις, τροπάρια του διαδρόμου του μετρό που οδηγούν προς τα νέα σύνορα μιας συνύπαρξης ασύλου, φαινομένου πολύ δημοφιλούς σε όσα αντικαθιστούν, στις μέρες μας, λαϊκές γιορτές, πολιτικές συγκρούσεις, απεργίες, ταραχές. Διακρίναμε εξάλλου κάποιους βιρτουόζους αυτής της υπερσύγχρονης ενσωμάτωσης σε εκείνα τα πρόσφατα πανηγύρια που οργανώνουν οι νέοι παρουσιαστές της εξουσίας, από την παλιά αίθουσα της *Mutualité* μέχρι τις κατοικίες

³ [ΣτΜ] Λογοπαίγνιο με τις λέξεις *Paris* (Παρίσι) και *chien* (σκύλος).

χαμηλού ενοικίου της Λα Κουρνέβ [La Courneuve] μέσω της πλατείας Κονκόρντ [Concorde]. Η γκιλοτίνα της πλατείας της Επανάστασης έδωσε τη θέση της σε πολιτικά πάρτι-έκπληξη και άλλες “μιντιακές παραστάσεις” για “διαδηλωτές-θεατές”.

Μια πολιτική περισσότερων από εκατό χρόνων ελέγχου της εθνικής σύνθεσης του προλεταριάτου επέτρεψε τελικά να εξαλειφθούν οι παλιές παραχωρήσεις στον νομιμοποιημένο ανταγωνισμό της συνδικαλιστικής εξουσίας, που παρακάμπτεται πλέον και εστιάζει κυρίως στο πεδίο των “εθνικών ημερών εργασίας”. Το *melting pot* [χωνευτήρι] της μισθωτής εργασίας αποκαλύπτει έτσι σε αυτό το τέλος του αιώνα τις νέες κατηγορίες χρήσης του χρόνου της μη-ζωής: δημόσιος υπάλληλος ισοβίως, προσλαμβανόμενος ορισμένου χρόνου, απολυμένος αορίστου χρόνου, “εργαζόμενος γενικού συμφέροντος”, μελλοντικός πρώην κατάδικος, “εργαζόμενος κοινής ωφέλειας”, πρώην νεαρός άεργος, αναπληρωτής, παράνομος, μικρός γηγενής ή αφομοιωμένος γάλλος, απελαθείς. Ιδού οι αναδυόμενοι πρωταγωνιστές αυτής της υποτιθέμενης παγκόσμιας κοινότητας που αποσκοπεί να αναζωογονήσει τους παλιούς διαλυμένους δεσμούς θέτοντάς τους στον ελάχιστο κοινό παρονομαστή της ψευδούς συνείδησης. Καταπιεσμένη από τους φύλακες της ταξικής κοινωνίας, η επιθυμία για ποιοτική διαφοροποίηση αντιστρέφεται σε *ρατσισμό*, απατηλό προστατευτικό παραλήρημα οριστικά αποσυντεθειμένων κοινωνικών σωμάτων.

Από όσα προηγήθηκαν, ο αναγνώστης θα έχει καταλάβει ότι το μπαστάρδεμα για το οποίο μιλάμε δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό με την έννοια ενός εμπλουτισμού του είδους, αλλά παραπέμπει περισσότερο στους απεχθείς χειρισμούς που εφαρμόζουν οι υπηρέτες της επιχείρησης παραγωγής του *νεοανθρώπου*, αυτού του μεταλλάγματος που πρέπει να ικανοποιούν όλες οι απολαύσεις του εμπορευματικού θεάματος. Η ευτυχώς μπάσταρδη πλευρά του πληθυσμού της Ευρώπης, όλο αυτό το δυναμικό ιστορικής επιμονής στις ποικίλες συγκρούσεις και διασταυρώσεις γύρω από τη Μεσόγειο –εσωτερική θάλασσα που δεν είναι πλέον παρά ο υπόνομος όσων αποσυντίθενται στην περιφέρειά της–, όλα αυτά πασχίζουν να αντισταθούν στις πρόσφατες επιθέσεις της εμπορευματικής άνοιας.

Η επανέυρεση του ιστορικού πλούτου θα πραγματοποιηθεί μέσω της επανασύνδεσης με ένα τέτοιο μπαστάρδεμα ενάντια σε όλα τα σύνορα και όλα τα Κράτη. Δεν επανασυνδέθηκαν με τις “μαγκρεμπίνικες” ρίζες τους οι νέοι του μεταβατικού συνοικισμού “Gutenberg” της Ναντέρ όταν ανακάλυψαν τον ρόλο “άθλιων εκπαιδευτών και μικρών παλιάτσων” (φυλλάδιο παρατιθέμενο στην *le Monde*, 3 Μαρτίου 1983) που ήθελαν να τους κάνουν να παίξουν⁴. Αντί για “την κοινωνικο-εκπαιδευτική και

⁴ [ΣτΜ] Οι “μεταβατικοί συνοικισμοί” [“cités de transit”] άρχισαν να κατασκευάζονται από το γαλλικό κράτος κυρίως στα περίχωρα του Παρισιού ήδη από την περίοδο του πολέμου της Αλγερίας (1954-1962) και ορίζονταν επισήμως ως “συγκροτήματα κατοικιών διατιθέμενα για την παροχή προσωρινής στέγης σε οικογένειες των οποίων η πρόσβαση σε μόνιμη κατοικία δεν μπορεί να εξεταστεί χωρίς μια κοινωνικο-εκπαιδευτική δράση που αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της κοινωνικής ένταξης και προαγωγής τους”. Δημιουργήθηκαν για να στεγαστούν εκεί προσωρινά οικογένειες Αλγερινής καταγωγής οι οποίες κατοικούσαν προηγουμένως σε παραγκουπόλεις που εκκενώθηκαν από το γαλλικό κράτος επειδή αποτελούσαν εστίες δράσης ανταρτών του FLN. Η διαμονή κυρίως Αλγερινών και Μαροκινών μεταναστών στους συνοικισμούς συνεχίστηκε κάτω από άθλιες συνθήκες διαβίωσης μέχρι την κατεδάφισή τους το 1985, στον απόηχο μεγάλων διαδηλώσεων και ταραχών που ακολούθησαν τη ρατσιστική

πολιτισμική ένταξη των οικογενειών” του απομονωμένου συνοικισμού όπου τους είχαν έγκλειστους, επέλεξαν, καταστρέφοντας τα ίδια τους τα κτίρια, “να μην είναι πλέον οι ενσάρκωτες της αθλιότητας” (ό.π.) αυτής της κοινωνίας του διαχωρισμού και του αποκλεισμού κάθε είδους. Δεν θα καταφέρουν ούτε με τις οριστικά παγωμένες στάχτες της εστίας της αστικής οικογένειας, ούτε με τα αξιοθρήνητα μηχανοργανωμένα όργανα του μεταλλαγμένου εργαζόμενου, να ενσωματωθούν οι νέοι βάρβαροι, που δεν βρίσκονται στην περιφέρεια αυτής της αποσύνθεσης, αλλά στο κέντρο της. Εκεί όπου κάποιος δεν βλέπουν παρά αποβράσματα, εμείς διακρίνουμε αυτό το απόθεμα ανομίας που προφυλάσσει τους λαούς από την παρακμή.



δολοφονία του 19χρονου Μαροκινού Abdenbi Guemiah στον συνοικισμό Gutenberg της Ναντέρ στις 23 Οκτωβρίου 1982.

ABATTAGE (ΚΑΤΑ ΣΥΡΡΟΗ ΠΟΡΝΕΙΑ)

Ένας οίκος κατά συρροή πορνείας [*maison d'abattage*] είναι ένας “οίκος ανοχής όπου γίνονται δεκτοί πελάτες κατώτερης ποιότητας, που, από την άλλη, δεν επιτρέπεται να είναι απαιτητικοί. Στα μπουρδέλα των λαϊκών συνοικιών, η κατά συρροή πορνεία ασκούταν κυρίως τα Σάββατα, τις Κυριακές και ακόμα και μεσοβδόμαδα ανάμεσα στο τέλος του μεσημεριανού γεύματος και την επανέναρξη της εργασίας· αποτελούσε σειριακή εργασία”.
(Η Αργκό του υποκόσμου, Ζαν Λακασάν, 1948.)⁵

Σειριακή εργασία για πελάτες κατώτερης ποιότητας, ιδού τι χαρακτηρίζει θαυμάσια το μεγαλειώδες πρόγραμμα “Προάστια 89” [*Banlieues 89*]⁶ –από το όνομα αυτού που πρέπει να γίνουν οι γαλλικές πόλεις με τη συμπλήρωση διακοσίων χρόνων από την έλευση της αστικής κυριαρχίας–, το οποίο πρέπει να κλείσει μια επταετία τόσο πλούσια σε σχέδια που ευτυχώς ματαιώθηκαν (σκεφτόμαστε εκείνη την τρομακτική παγκόσμια έκθεση από την οποία γλιτώσαμε) όσο και σε τερατουργήματα που δυστυχώς ολοκληρώθηκαν, από το Βιλέτ [*Villette*] μέχρι το νέο Λούβρο. Αλλά αν και πρόκειται πάντα για την ίδια κρατική πομφόλυγα, που για να αποτρέψει την προβλέψιμη λήθη που την περιμένει θέλει να συνεχίσει να εγγράφει στο τοπίο την τσιμεντένια μηδαμινότητά της, αυτή τη φορά η κοινωνική φιλοδοξία του έργου επιστράτευσε κάθε καλή θέληση που δεν είχε ακόμα ληφθεί υπόψη. Γιατί είναι σημαντικό αυτό που διακυβεύεται μεταξύ του κρατικού χταποδιού και των δημοτικών βδελλών που διαπληκτίζονται για τα ίδια προαστιακά απόβλητα τα οποία είναι καταδικασμένα στον ατέρμονα κύκλο της κατασκευής, καταστροφής, αποκατάστασης. Όποιος έχει δει ποτέ ένα προάστιο δεν μπορεί παρά να επιθυμεί την εξαφάνισή του. Αυτό το συμπέρασμα της κοινής λογικής προσκρούει ωστόσο όπως και τόσα άλλα σε ορισμένα εμπόδια που αντιπροσωπεύουν εντελώς αντίθετα συμφέροντα. Και όσο πιο αστήρικτη γίνεται η υπεράσπιση αυτών των συμφερόντων, τόσο το πυροβολικό της ιδεολογικής ρητορικής πρέπει να αναισθητοποιεί τον δυστυχή πολίτη. Συγκεντρώνοντας όλες τις ρεφορμιστικές χίμαιρες ενός αιώνα που είχε άφθονες, αλλά με μια νέα γλώσσα, αυτό το σχέδιο έχει ήδη από τώρα πετύχει στο μοναδικό σημείο όπου μπορούσε: εκείνο της πνευματικής μόλυνσης. Σπανίως πράγματι η αυταπάτη και το ψέμα είχαν χειραφετηθεί σε τέτοιο βαθμό από την απλούστερη πραγματικότητα, χωρίς καν να επιδεικνύουν οποιαδήποτε αξίωση να πείσουν. Γιατί αυτό το “μικρό κομάντο πολεοδόμων που προχωράει με μαχαιριές” (*Libération*, 7 και 8 Δεκεμβρίου 1985), του οποίου η παράτολμη αποστολή είναι να κατασκευάσει “εκείνο το ολοκληρωμένο τοπίο (που)

⁵ [ΣτΜ] Jean Lacassagne (1948). *L'Argot du milieu*.

⁶ [ΣτΜ] Το πολεοδομικό πρόγραμμα “Προάστια 89” [*Banlieues 89*] καταρτίστηκε από τους αρχιτέκτονες Ρολάν Κάστρο [*Roland Castro*] και Μισέλ Καντάλ-Ντυπάρ [*Michel Cantal-Dupart*] με σκοπό την “αποκατάσταση” των γαλλικών προαστίων και τη σύνδεσή τους με τις κεντρικές πόλεις. Υιοθετήθηκε επισήμως από τη μιτερανική κυβέρνηση το 1983 με τη συγκρότηση σχετικής διυπουργικής επιτροπής και εφαρμόστηκε μέχρι τη συγχώνευσή του με το νεοσύστατο “Υπουργείο για την Πόλη” το 1991. Μέλος του ΚΚΓ έως το 1965, μαοϊκός τα επόμενα χρόνια και συνοδοιπόρος του Μιτεράν κατά τη δεκαετία του 1980, ο Κάστρο διορίστηκε το 2008 από τον Σαρκοζί ως επικεφαλής συμβουλευτικής επιτροπής (στην οποία συμμετείχε και ο Καντάλ-Ντυπάρ) με σκοπό την εκπόνηση οικιστικού σχεδίου για το “Μεγάλο Παρίσι” και συστρατεύτηκε ακόμα και με τον Μακρόν στις προεδρικές εκλογές του 2017.

γίνεται το πλαίσιο για να επινοηθεί ο ηδονισμός της σύγχρονης αστιακής κουλτούρας” (“Οι Απεσταλμένοι του προγράμματος Προάστια 89”, *Αρχιτεκτονική, Κίνηση, Συνέχεια* [Architecture, Mouvement, Continuité], Δεκέμβριος 1984), δεν έχει προφανώς παρά μόνο την μπλόφα ως παρόν και την απάτη ως μέλλον.

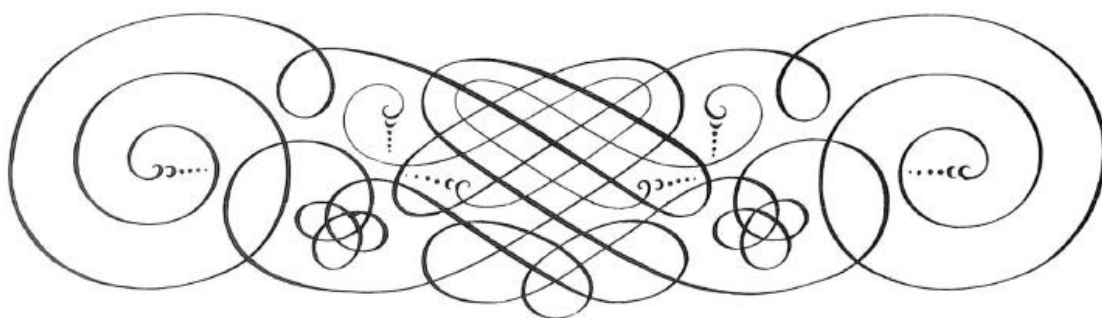
Μέσα σε αυτά τα προαστιακά κουρέλια, τα οποία χτίστηκαν από τις δυνάμεις της ιστορικής απουσίας που συνθέτουν το τοπίο της απομόνωσης, τα 218 θραύσματα σχεδίων του προγράμματος “Προάστια 89” επιδεικνύουν την παραληρηματική αξίωση να “δημιουργήσουν τη ζωή εκεί όπου δεν υπήρχε καθόλου” και να “δώσουν λόγους στους αστούς του 16^{ου} να πάνε στη Λα Κουρνέβ [La Courneuve], να αλλάξουν ακόμα και τις λέξεις, να κατασκευάσουν θέατρα αντί για κέντρα Νεότητας και Πολιτισμού και να διαμοιράσουν την πολυτέλεια” (*le Monde*, 17 Φεβρουαρίου 1985). Πιο πεζά, το ζητούμενο είναι κάτι εντελώς διαφορετικό: “να κατασκευαστεί η πόλη γύρω από τις συγκοινωνίες”, “μαζί με το μετρό”, “γύρω από έναν σταθμό”, “να συμφιλιωθεί η εθνική οδός και η πόλη” κλπ.: ιδού τι διακηρύσσουν τα μεγάφωνα αυτού του τσίρκου της πολεοδομίας του Κράτους που διασχίζει τη χώρα περιφέροντας “τα γιγαντιαία κόμικς του που αφηγούνται τον πολύχρωμο θάνατο των προαστίων και την αρχή της ανάστασής τους” μέσα στον παράδεισο των ανιματέρ του προ-παραβατικού εμπορεύματος⁷. “Το θέμα δεν είναι να φτιάξουμε το προάστιο σαν την πόλη, είναι απλούστατα να φτιάξουμε την πόλη”, μας διαβεβαιώνει χωρίς να γελάει ένας Ρολάν Κάστρο [Roland Castro] στην *Επιθεώρηση της κοινωνικής κατοικίας* [*Revue de l'habitat social*] του Απριλίου 1984, και για να αποδείξει την πνευματική αυστηρότητα που χαρακτηρίζει αυτή την επιχείρηση, αυτός ο Κολούς [Coluche] που θα είχε συναντήσει τον Λακάν [Lacan], όπως τον περιέγραψε ένας δημοσιογράφος, μας προλαβαίνει: “Ένα σχέδιο του προγράμματος Προάστια 89 αποτελεί ένα διορατικό σενάριο του οποίου η αισθητική και η αρχιτεκτονική δεν πρέπει να κρίνονται *a priori*.”

Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τους στόχους αυτής της νέας υπεραστικής επιχείρησης εκκαθάρισης όπου συρρέει ο ελαφρώς κατεψυγμένος αριβισμός ορισμένων θεατών του 1968, ας ακούσουμε για λίγες στιγμές τη συναυλία των δημοτικών συνθημάτων που η ίδια επιθεώρηση παρουσιάζει ως “μια ωραία συνάθροιση ταλέντων και ενεργειών”: “Καθρέφτες μέσα στο τσιμέντο” (Σαιν-Ερμπλαίν [Saint-Herblain]), “Από εγκατάλειψη σε εγκατάλειψη” (Ισσύ-λε-Μουλινώ [Issy-les-Moulineaux]), “Τα άλση [Les bosquets] αναπνέουν” (Μονφερμέιγ [Montfermeil]), “Σώστε την Ζ.Υ.Ρ.” (Αλανσόν [Alençon]), “Μεταξύ κέντρου και απουσίας” (Πω [Pau]), “Επιτέλους η ακτινοβόλα πόλη” (Λοριάν [Lorient]), “Συνάντηση με έναν νέο κόσμο” (Ντεναίν [Denain]), “Επίθεση” (Σαρσέλ [Sarcelles]), “Το Οχυρό [Redoute] της επικοινωνίας” (Ρουμπαί [Roubaix]), “Μια εικόνα ξαναγίνεται καθαρή” (Ελμπέφ [Elbeuf]), “Το TGV έρχεται” (Σαιν-Πιερ-ντε-Κορ [Saint-Pierre-des-Corps]), “Επάξεις στον αυτοκινητόδρομο” (Μπανιολέ [Bagnole]), “Ζωή στον παράδεισο” (Φοντεναί-ω-Ροζ [Fontenay-aux-Roses]), “Η πόλη αποκτάει νέο πρόσωπο” (Τραπ [Trappes]), “Κλικ-κλακ το προάστιο” (Μπιέβρ [Bièvres]), “Εργασία μαζί με τη λήθη” (μη εντοπισμένο), κ.λπ.⁸

⁷ [ΣτΜ] Τον Δεκέμβριο του 1985, οι υπεύθυνοι του προγράμματος “Προάστια 89” διοργάνωσαν συναντήσεις με πολλούς δημάρχους και τους παρουσίασαν τα σχέδιά τους για την ανάπλαση των προαστίων γύρω από μια γιγαντιαία μακέτα του “μεγάλου Παρισιού”.

⁸ [ΣτΜ] Η κοινότητα Ισσύ-λε-Μουλινώ αποτελούσε εγκαταλειμμένη βιομηχανική ζώνη μέχρι τη μετατροπή της σε διοικητικό κέντρο εταιρειών τηλεπικοινωνίας και τηλεοπτικών καναλιών τα

Μπροστά σε μια τέτοια πληθώρα ιδεών είναι κατανοητή η *ευμένεια* ενός Μιτεράν γι' "αυτό το ισχυρό κίνημα που θα αλλάξει τη σχέση μεταξύ της πόλης και του ανθρώπου και που επομένως, τελικά, θα χτίσει τις δομές του αστεακού πολιτισμού". "Μέσα από αυτά τα σχέδια είναι δυνατό να δούμε ακριβώς πώς μπορεί να είναι ο επόμενος αιώνας. (...) Ενέκρινα την αρχική ιδέα, αλλά σκοπεύω να παρακολουθήσω από κοντά την υλοποίησή της. Τη μετάβαση από το σχέδιο στην πραγματικότητα. Όλα αυτά στο πλαίσιο μιας αντίληψης του ρόλου του Κράτους, της κυβέρνησης και ειδικά του υπουργείου Πολεοδομίας και Κατοικίας" (Φρανσουά Μιτεράν, *ό.π.*). Και, όπως μας υπενθυμίζουν οι ειδικοί ενός Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου, "η ίδια η ασχήμια, ακόμα και αν είναι αθεράπευτη, θα μπορούσε να είναι λιγότερο θλιβερή και να αποκτήσει χρώμα". ("Η Ποιότητα της ζωής στα προάστια των μεγάλων πόλεων", *Επίσημη εφημερίδα της γαλλικής Δημοκρατίας*, 17 Δεκεμβρίου 1983.)



τελευταία χρόνια. Les Bosquets [Τα Άλση] είναι η ονομασία κτιριακού συγκροτήματος στο προάστιο Κλισύ-σου-Μπουά [Clichy-sous-Bois] της κοινότητας Μονφερμέιγ, από όπου ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2005 η εξέγερση στα γαλλικά προάστια. Z.U.P. (Zones à urbaniser en priorité) είναι οι "ζώνες πολεοδομικής προτεραιότητας" που δημιουργήθηκαν από το γαλλικό κράτος την περίοδο 1959-1967 με τη μορφή μεγάλων συγκροτημάτων κατοικιών για τη στέγαση των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων. La Redoute [Το Οχυρό] είναι η επωνυμία μεγάλης εμπορικής επιχείρησης που έχει την έδρα της στην κοινότητα Ρουμπαί. TGV (Train à Grande Vitesse) είναι το τρένο υψηλής ταχύτητας (υπερταχεία) που άρχισε να λειτουργεί στη Γαλλία το 1981. Το κάστρο του Μπανιολέ είχε χτιστεί στο ομώνυμο προάστιο του Παρισιού τον 17^ο αιώνα. Στην κοινότητα Μπιέβρ διεξάγεται κάθε χρόνο διεθνής έκθεση φωτογραφίας.

ABBÉ (ΑΒΒΑΣ)

Η σημερινή ιστορική οπισθοδρόμηση, η οποία προάγει παντού αυτό που ήταν άσχημο με το μόνο μέσο που έχει στη διάθεσή της, δηλαδή παράγοντας το χειρότερο, φτάνει για παράδειγμα μέχρι το σημείο να δημιουργεί κάποιο αίσθημα συμπάθειας για έναν αββά, όταν είναι πολωνός και δείχνει, κρύβοντας όπλα που είχαν χρησιμοποιηθεί για την εκτέλεση ενός παραστρατιωτικού, ότι βρίσκεται πιο κοντά στις αξίες της ιστορικής συνείδησης παρά σε εκείνες της χριστιανικής ηθικής. Έτσι ο σταλινισμός έδωσε ξανά μια ορισμένη επικαιρότητα στην παρατήρηση του Μοντεσκιέ σύμφωνα με την οποία η εξουσία του κλήρου, “επικίνδυνη σε μια δημοκρατία”, αποτελεί “πάντα καλό ανάχωμα όταν δεν υπάρχει άλλο: γιατί, δεδομένου ότι ο δεσποτισμός προκαλεί φοβερά δεινά στην ανθρώπινη φύση, το ίδιο το δεινό που τον περιορίζει είναι καλό”.

Σε άλλες εποχές, έχει συμβεί μερικές φορές να επιδεικνύεται από παπάδες μια αξιοσημείωτη ανθρωπιά. Αυτό όμως δεν γινόταν, όπως στην Πολωνία, επειδή παραμένοντας προσκολλημένοι στο παρελθόν αντιτάσσονταν σε έναν ισχυρότερο ιδεολογικό απολυταρχισμό, αλλά αντιθέτως επειδή με την αποστασιοποίησή τους από το παρελθόν καταπολεμούσαν τον απολυταρχισμό της θρησκευτικής ερμηνείας του κόσμου. Χωρίς να αναφερθούμε στον διάσημο παπά Μελιέ [Meslier, Jean], υπάρχει για παράδειγμα ο αββάς Ρεϋνάλ [Raynal, Guillaume-Thomas], που υπέγραψε τη *Φιλοσοφική και πολιτική ιστορία των δύο Ινδιών*⁹, για την οποία ο Ντιντερό συνέταξε μερικές ωραίες σελίδες καλώντας στην εξέγερση των αποικιοκρατούμενων. Αλλά είναι ο Κοντιγιάκ [Condillac, Étienne Bonnot de], αδερφός ενός άλλου ταραχοποιού αββά, του Μαμπλύ [Mably, Gabriel Bonnot de], αυτός που μας ενδιαφέρει εδώ. Είναι κυρίως γνωστός για την *Πραγματεία περί των αισθήσεων*¹⁰, και από το άγαλμα που περιγράφει σε αυτή, το οποίο εξανθρωπίζεται σταδιακά μέσω της χρήσης των αισθήσεων που του προσδίδει: “Η κρίση, ο στοχασμός, οι επιθυμίες, τα πάθη, κλπ. δεν είναι παρά η ίδια η αίσθηση που μετασχηματίζεται με διάφορους τρόπους.” Εν συντομία, οι αισθήσεις μας εκπαιδεύουν, η μνήμη και η γλώσσα κάνουν τα υπόλοιπα.

Είμαι οσμή τριαντάφυλλου, γαρύφαλλου, ασφόδελου ή βιολέτας: να που το άγαλμα του επιδέξιου αββά αρχίζει να αισθάνεται και να ζωντανεύει σταδιακά μπροστά μας, ικανό για προσοχή, ευχαρίστηση, οδύνη, μνήμη. Να το που συγκρίνει, σχηματίζει γνώμη, εκπλήσσεται, φαντάζεται και αφήνει να ζυμωθεί μέσα του αυτός ο κόσμος των αισθήσεων όπου γεννιούνται γούστα, κλίσεις, ροπές, απέχθειες, μίση. Το τεχνούργημα του αγάλματος χρησίμευε, μεταφορικά, για να αναπαρασταθεί καλύτερα η γένεση μιας συνείδησης, απαλλαγμένης από αυτό το εμπόδιο της αυθεντικής σκέψης που είναι η θρησκεία, σε αναζήτηση του λόγου της και της πλήρους έκφρασης των δημιουργικών ικανοτήτων της. Η παρουσίαση του Κοντιγιάκ ήταν μια ευφυής απλούστευση, όπως απαιτείται σε περιόδους που επιχειρούν να διαμορφώσουν το πρόγραμμά τους και την ιδέα τους για την ευτυχία. Σε αυτή την απλούστευση ο Μαρξ παρείχε το απαραίτητο

⁹ [ΣτΜ] Guillaume-Thomas Raynal (1770). *Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des européens dans les deux Indes*.

¹⁰ [ΣτΜ] Étienne Bonnot de Condillac (1754). *Traité des sensations*.

ξεπέρασμα, προς μια μεγαλύτερη συνθετότητα, υποστηρίζοντας διαλεκτικά ότι αν οι άνθρωποι αποτελούν δημιούργημα των συνθηκών, το ζητούμενο είναι να δημιουργηθούν ανθρώπινες συνθήκες. Καθώς αυτό το μεγαλόπνοο σχέδιο δεν έχει εκπληρωθεί ακόμα, οι απάνθρωπες συνθήκες που εξακολουθούν να κυριαρχούν ενισχύονται μέχρι το σημείο όπου μπορεί μερικές φορές να φαίνεται ότι όλα όσα εκπορεύονται από αυτές, ως μνήμη και ως γλώσσα, πυκνώνουν απλώς την ασυνειδησία. Μια τέτοια απογοήτευση, ενίοτε ειλικρινής, βρίσκει την επαναφομοιωμένη εκδοχή της στις θρηνολογίες διανοουμένων που νοσταλγούν ψευδώς όσα δεν γνώρισαν ούτε υπερασπίστηκαν ποτέ, αλλά που έχουν πράγματι κάποιους λόγους, ως ειδικοί της γραπτής έκφρασης, να φοβούνται την τεχνική ανεργία ή την πρόωρη συνταξιοδότηση. “Η εύρωστη και μεστή ωραία παλιά μου γλώσσα έχασε τη δύναμή της προς όφελος των επιστημών, παρέδωσε τη γοητεία της και τα θέλητρά της στους επιχειρηματικούς κολοσσούς της πληροφόρησης και του θεάματος, παραδίδει τα λόγια της σε εκείνους που υπαγορεύουν τα γεγονότα”, γράφει λοιπόν ο ασπόνδυλος και κάλπικος Σερ [Serres, Michel] αφού έχει συρθεί επί 380 σελίδες (των οποίων ο τίτλος υποδηλώνει ότι αφορούν τις *Πέντε αισθήσεις*¹¹) πάνω στις ράγες από μοσχαρίσια πνευμόνια¹² μιας ασυνάρτητης *νεογλώσσας* [novlangue] της οποίας την ομίχλη δεν διαπερνά ποτέ η αμετροέπεια (αυτό το προσεγγιστικό άθροισμα ασπόνδυλου και ομιχλώδους παρέχει μια ακριβή εικόνα της κολλώδους συνοχής των στομφωδών μεταφορών του).

Ωστόσο, παρόλο που σήμερα η οσμή της ίδιας τους της σήψης έχει ζαλίσει τόσο πολύ τους ψεύτες ώστε κυριολεκτικά δεν *αισθάνονται* πλέον, αυτά που εξακολουθούν πάντα να εκπορεύονται από απάνθρωπες συνθήκες δεν είναι μόνο η στερεότυπη μνήμη των χειραγωγημένων αισθήσεων, η χαλκευμένη γλώσσα της συναίνεσης, με όλους τους εξειδικευμένους κώδικες *λειτουργίας* στο πλαίσιο της υποταγής στα πράγματα· είναι επίσης, αόρατα υπό το εκτυφλωτικό φως του θεάματος, όλα όσα εκπορεύονται *εναντίον τους*, τα πάθη της άρνησης, η απέχθεια και η περιφρόνηση γι’ αυτό που υπάρχει, η επικοινωνία που αναζητά τη γλώσσα της μέσα σε μια τέτοια εμπειρία. Εδώ είναι που βρίσκεται το αρνητικό, εδώ είναι που πρέπει να σκεφτούμε, και να ανασυγκροτήσουμε νόηση και ευαισθησία. Το γεγονός ότι καμία πραγματική άρνηση δεν εμφανίζεται πλέον σε μια κουλτούρα όπου τα διαδοχικά στρώματα παραποιήσεων επικάθονται πυκνώνοντας την περιφρόνηση για την αλήθεια, αυτό το γεγονός δεν πρέπει να μας απογοητεύει, αντιθέτως: μια τόσο απόλυτη αυτονόμηση του ψεύδους δεν παύει να αποτελεί κακό οίωνό για την άρχουσα τάξη, που πρέπει βέβαια με τον έναν ή τον άλλον τρόπο να διαχειριστεί την πραγματικότητα, και χρειάζεται γι’ αυτό ένα ελάχιστο επίπεδο ακριβούς γνώσης (έστω και μόνο για όσα πρέπει να καταπολεμήσει). Όταν βλέπουμε λόγου χάρη, για να παραμείνουμε στο πεδίο αυτού που θα ονομαζόταν άλλοτε “πάλη εντός της κουλτούρας”, ένα βιβλίο που ισχυρίζεται ότι αποτελεί μια κριτική της “Σκέψης του ’68” να επιτίθεται αποκλειστικά και μόνο σε θλιβερούς αξιωματούχους και επαναφομοιωτές που δεν είχαν την παραμικρή σημασία, ακόμα και ως πλαστογράφοι, εκείνη την εποχή, αυτό αποτελεί για μας απλώς μια νέα αφορμή για να διαπιστώσουμε ότι εντός του θεάματος το ψέμα που αναπτύσσεται για τον εαυτό

¹¹ [ΣτΜ] Michel Serres (1985). *Les Cinq Sens*.

¹² [ΣτΜ] “Δύο στενές ράγες, φτιαγμένες από μια ακατέργαστη, κοκκινωπή και ζελατινώδη ουσία, που δεν ήταν παρά μοσχαρίσια πνευμόνια, είχαν ευθυγραμμιστεί πάνω σε μια επιφάνεια από μαυρισμένο ξύλο και έδιναν, με το σχήμα τους αν όχι με το χρώμα τους, την ακριβή ψευδαίσθηση ενός τμήματος σιδηροδρομικής γραμμής” (Raymond Roussel (1910). *Impressions d’ Afrique* [Εντυπώσεις από την Αφρική]).

του έχει χάσει κάθε αντιφατικό δεσμό με την αλήθεια και πλησιάζει στο σημείο όπου η επίθεσή του θα χαθεί μέσα σε μια παντελή εξωπραγματικότητα.

Μπορούμε λοιπόν να αναλογιστούμε ψύχραιμα, ως πρόσθετη επαλήθευση των θέσεών μας, το γεγονός ότι τη στιγμή που η εμπορευματική παραγωγή εκδηλώνει τόσο ανοιχτά την ανεξαρτησία της έναντι της ανθρώπινης κρίσης, δεν μπορεί κανείς να παρακάμψει το αρνητικό χωρίς να χάσει ταυτόχρονα την απλή ικανότητα να συγκροτεί τη συνείδησή του με βάση τις αισθήσεις του. Όποιος φοβάται να νιώσει πλήρως και να διατρανώσει την τρομακτική απέχθεια που διακατέχει φυσιολογικά κάθε υγιές πνεύμα μπροστά στις πραγματικότητες της σημερινής ζωής είναι καταδικασμένος, ψυχολογικά και σωματικά, σε αυτή τη “διαρκή κατάσταση ασθένειας που δεν εκδηλώνεται ανοιχτά” (βλ. το άρθρο [Abatage](#) [*Αφανισμός*]) και που αποτελεί σήμερα τον καλύτερο ορισμό μιας κοινωνίας ολοένα πιο εξαρτημένης από τη φαρμακοποιία των ψευδαισθήσεων της· μιας κοινωνίας που έχει άλλωστε δικαίως επινοήσει την έννοια της “αφανούς ασθένειας” για να κατονομάσει το ακατονόμαστο όταν πρέπει να διαπιστώσει την απότομη εκδήλωση άγνωστων συμπτωμάτων, με τα οποία αποκαλύπτεται μια βαθιά δυσλειτουργία. Η απονάρκωση των αισθήσεων, μόνη δυνατή προσαρμογή σε ένα περιβάλλον αποτελούμενο από υλικά που συνιστούν κατεξοχήν την υλοποιημένη εμπορευματική αφαίρεση (πλαστικά, μπετόν, κ.λπ.) εκβάλλει στις χονδροειδείς οροθετήσεις της όρασης και της ακοής από τα *διεγερτικά* της εξαναγκαστικής αποχαύνωσης, όπως ο εθισμός στα ναρκωτικά εκβάλλει στην αύξηση των δόσεων. Πρόκειται εδώ για μια διαδικασία αντίθετη από εκείνη της διεύρυνσης της ευαισθησίας, της εκλέπτυνσης των γούστων και της διαμόρφωσης της κρίσης που συνέλαβε ο Κοντιγιάκ: θα χρειαζόταν να επαναλάβουμε λεπτομερώς την παρουσίασή του για να περιγράψουμε πώς η γενικευμένη υποχώρηση της αισθαντικότητας συμβαδίζει πράγματι με εκείνη της πνευματικής διαύγειας. Αυτό είναι που θα κάνουμε άλλωστε (βλ. το άρθρο *Abrutissement* [*Αποχαύνωση*]).

Στο μεταξύ, ας σημειώσουμε απλώς ότι όλα αυτά δεν εμποδίζουν αλλά αντιθέτως ανανεώνουν επ’ αόριστον τις ατέρμονες απάτες σχετικά με την ευαισθησία, το ανθρώπινο, το άμεσο και τις υποτιθέμενες απολαύσεις του. Ο αντι-διανοουμενισμός που προβάλλεται έτσι περιοδικά δεν είναι παρά ένα ακόμα σύμπτωμα της ανιάτης ασθένειας μιας κουλτούρας που έχει εκχωρηθεί στις κρατικές υπηρεσίες ανάνηψης, μια απαίσια προσομοίωση μέσω της οποίας η πνευματική ανικανότητα θα ήθελε να θεωρηθεί ως ικανότητα να ζει κανείς και, γιατί όχι, να απολαμβάνει τη ζωή. Στην πρωτοπορία της παραίτησης, ο Βανεγκέμ [Vaneigem, Raoul] είχε γράψει παλιότερα ένα *Βιβλίο των απολαύσεων*¹³ όπου η εμπάθειά του εναντίον εκείνων που αποκαλούσε “ανθρώπους της άρνησης” επιχειρούσε να θεμελιωθεί στη θετικότητα των επιτρεπόμενων απολαύσεων: έτσι έλεγε ψέματα τόσο γι’ αυτά που αποδεχόταν όσο και για εκείνα που αρνιόταν. Αυτός ο ευτελής αισθησιασμός είχε έκτοτε τους συνεχιστές που του άξιζαν, μεταξύ των οποίων θα πρέπει να αναφέρουμε τον “διευθυντή συλλογής” του ύστερου Βανεγκέμ, τον φιλόπονο Μπερκόφ [Bercoff, André], που, όταν δεν είναι συντάκτης του *Penthouse* ή συνεργάτης του *Actuel*, πασχίζει να καθιερώσει ένα νέο πιστεύω της μη-σκέψης, κάτι τόσο απίθανο όσο ένας μυστικισμός της τεχνολογικής δεύτερης φύσης όπου το κύμα των *διεγερτικών* θα επέιχε θέση “ωκεάνιου συναισθήματος”. Σε κάποια απόσταση από αυτά τα σάπια ψάρια που περιφέρονται

¹³ [ΣτΜ] Raoul Vaneigem (1979). *Le livre des plaisirs*.

μέσα στην άθλια σούπα της κατεψυγμένης κουλτούρας, στο ντελικατέσεν ράφι της παραποίησης, υπάρχει, για τα δήθεν εκλεπτυσμένα κορόιδα, αυτός ο άνευρος και κάλπικος Σερ, για τον οποίο, αφού έχει διαβεβαιώσει ότι ο αχαλίνωτος κονφουζιονισμός του “εξαλείφει τα σύνορα μεταξύ λογοτεχνίας, ποίησης και φιλοσοφίας”, ένας πλασιέ του σχεδόν-τίποτα που κάνει τον όψιμο φιλόσοφο γράφει, με πρόθεση εμφανώς εγκωμιαστική, ότι από το ξεκίνημά του “ήταν για τη φιλοσοφία ό,τι ήταν το Canada Dry για το αλκοόλ” (Ρομπέρ Μαγκκιόρι, [Robert Maggiori], *Libération*, 25 Νοεμβρίου 1985). Δεν θα μπορούσε να ειπωθεί καλύτερα, και να καταστεί σαφέστερο ότι όταν αυτό το ποτό χωρίς αλκοόλ, αυτός ο στοχαστής χωρίς ιδέες, γιορτάζει “τον γάμο του σώματος και της νόησης”, το αποτέλεσμα είναι για την αισθαντικότητα ό,τι είναι το Club Méditerranée για το ταξίδι.

Η μπλόφα είναι για άλλη μια φορά κάπως χοντρή: να ισχυρίζεσαι ότι επέστρεψες από την αφηρημένη σκέψη για να κάνεις πιστευτό ότι βρισκόσουν εκεί. Ο αδέξιος και κάλπικος Σερ υποστηρίζει μακροσκελώς ότι πρέπει να απαλλαγούμε από τη γλώσσα επειδή “αναισθητοποιεί τις πέντε αισθήσεις”. Η δική του, σε κάθε περίπτωση, θα αναισθητοποιούσε σίγουρα έναν αναγνώστη που θα είχε την απερισκεψία να τον διαβάσει από την αρχή μέχρι το τέλος. Αν αυτή η λογοδιάρροια έχει κάποια σχέση με την ποίηση, είναι με την έννοια του αποφθέγματος του Ριβαρόλ [Rivarol, Antoine de]: της πρόζας όπου έχουν φορεθεί οι σίχοι. Ροέτοκουε και proustique¹⁴, ιχνογράφημα καθηγητικής γλίτσας όπου η διάλυση της σύνταξης εκφράζει πιστά τη ρευστοποίηση της σκέψης (που δεν προχωράει καθόλου), το βιβλίο αυτό εκπληρώνει τη φιλοδοξία να είναι μουσικό με την έννοια ότι το άμορφο αποτελεί το υπόβαθρό του. Για να αποδοθεί δικαιοσύνη σε ένα τέτοιο συνονθύλευμα, θα αρκούσε η κριτική θεώρηση ενός Μπεντά [Benda, Julien], που στερούταν βέβαια τη διαλεκτική, την εκλέπτυνση των εννοιών μέσω της ιστορικής ευφυΐας, αλλά που επιδιόταν τουλάχιστον, μέσω ενός εκλαϊκευμένου ορθολογισμού αν μη τι άλλο πλούσιου σε κοινή λογική, στην καταπολέμηση αυτής της γλοιώδους ασυναρτησίας που μεταμφιέζεται σε κινούμενη σκέψη της οποίας ο μπεργκσονισμός ήταν το πιο ελεεινό παράδειγμα. Η ανάλυση του Μπεντά (*Η βυζαντινή Γαλλία*)¹⁵, παρόλο που έδειχνε την αδυναμία του να κατανοήσει την αρνητική στιγμή του τέλους της ποίησης (τον Μαλλαρμέ [Mallarmé, Stéphane], τους ντανταϊστές) και τη σημασία του σουρρεαλισμού ως απόπειρας να αντιστραφεί η καταστροφή της συμβατικής ποιητικής γλώσσας σε σχέδιο επικοινωνίας μέσα στο πλαίσιο μιας γενικευμένης, βιωμένης ποίησης, ήταν ωστόσο εύστοχη ως προς ορισμένες ευκολίες και αυταπάτες: είτε αυτές αφορούν για παράδειγμα τον υποτιθέμενο πλούτο του ασυνείδητου που συλλαμβάνεται από την αυτόματη γραφή είτε τα τετριμμένα τεχνάσματα ενός Βαλερύ [Valéry, Paul]. Θα μπορούσαμε επίσης να μιλήσουμε για την κατάλυση των αρθρώσεων του συλλογισμού, αισθητικό εφέ που μπορεί να περιβάλλει με μυστήριο κάθε ανοησία, ή για τη συστηματική απροσδιοριστία (ενδεχομένως με το “θεωρητικό” άλλοθι των ανακαλύψεων της σύγχρονης επιστήμης), για την υπεκφυγή έναντι οποιουδήποτε ισχυρισμού ή συνεκτικής κρίσης στο όνομα της μεταβλητότητας

¹⁴ [ΣτΜ] Ροέτοκουε: Υποτιμητική παραλλαγή της λέξης “ροέτικουε” που παραπέμπει στην ανιαρή και σοβαροφανή ποίηση.

Proustique: Ειρωνικός νεολογισμός που εισήγαγε, αναφερόμενος στον εαυτό του, ο ίδιος ο Προυστ.

¹⁵ [ΣτΜ] Julien Benda (1945). *La France Byzantine, ou Le triomphe de la littérature pure: Mallarmé, Gide, Proust, Valéry, Alain Giraudoux, Suarès, les Surréalistes: essai d'une psychologie originelle du littéraire*.

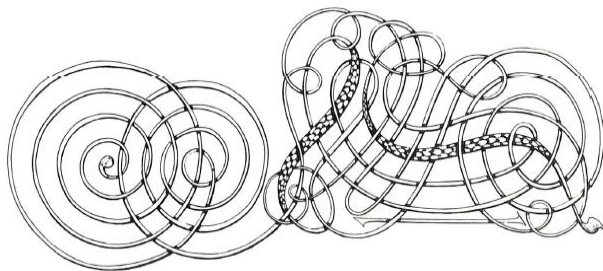
και της “ζωής”, για τη θρησκεία του ανείπωτου ή για τη λατρεία της ασάφειας, κ.λπ.: όλα αυτά τα συμπτώματα ξαναβρίσκονται, επιδεινωμένα σε μεγάλο βαθμό, μέσα στη σημερινή πνευματική αποσύνθεση. Αλλά πάνω απ’ όλα, ό,τι είχε ακόμα εν γένει, στις αρχές αυτού του αιώνα, ένα νόημα πρωτοπορίας, ως εναντίωση στις παγιωμένες κατηγορίες μιας αστικής σκέψης και ενός αστικού τρόπου ζωής που ήταν τότε αρκετά συμπαγείς, δεν είναι πλέον σήμερα παρά εξύμνηση των άθλιων θαυμάτων μιας αποστερημένης υποκειμενικότητας, κομφορμισμός μιας καθημερινής ζωής πραγματικά διαλυμένης εντός της κυκλοφορίας διαμέσου των οροθετήσεων της εξουσίας, εγκαταλειμμένης σε μια παιδαριώδη διαθεσιμότητα από τη στιγμή που η αυθαιρεσία έχει οχυρωθεί στις μηχανές της γραφειοκρατικοποιημένης κοινωνικής κυριαρχίας. Από αυτή την άποψη μια μηδαμινότητα σαν τον Σερ, που τονίζει τις “αισθήσεις” έναντι της σκέψης, ανήκει πραγματικά στην εποχή της και αξίζει ένα είδος επιτυχίας μεταξύ εκείνων που είναι ανίκανοι να συγκροτήσουν τη σκέψη τους με βάση τις αισθήσεις τους. Αφού έχει κατακεραυνώσει τη διαλεκτική, με επιχειρήματα που αναμφίβολα δεν θα του επέτρεπαν στο παρελθόν να περάσει τις εξετάσεις για το απολυτήριο του λυκείου (“Καθώς η μάχη δεν γεννά παρά μόνο τη μάχη, η διαλεκτική ανάγεται στην αρχή της ταυτότητας, στην επανάληψη, στη μηδενική πληροφορία”), αυτός ο φιλήσυχος καθηγητής, του οποίου τις ανακαλύψεις ως φιλοσόφου των επιστημών μπορούμε να φανταστούμε από τέτοιες επιστημολογικές βάσεις, παραδίδει τελικά, στην προτελευταία σελίδα, το μήνυμα που αποτελεί το μοναδικό διακριτό περιεχόμενο του βιβλίου του: “Η μνήμη και η γλώσσα απελευθερώνονται. Η πρώτη, μέσω μηχανών και δικτύων· δεν θα γράφουμε πλέον διατριβές. Θα σκεφτόμαστε, άμεσα, ξέγνοιαστοι, απαλλαγμένοι από παραπομπές αποθηκευμένες στην τράπεζα, εκτός κειμένου, εκτός σώματος, ακριβώς εκτός θέματος”. Προσοχή, θα σκεφτεί! Η ελευθερία της σκέψης, αυτό είναι που απομένει όταν όλα έχουν εγκαταλειφθεί σε “μηχανές και δίκτυα”.

Είναι βέβαιο ότι μπορεί κανείς να βασιστεί σε έναν υπολογιστή συνδεδεμένο με μια τράπεζα δεδομένων για να γράψει μια διδακτορική διατριβή πολύ ευπαρουσίαστη σήμερα, σύμφωνα με τα ισχύοντα κριτήρια. Αλλά χρειάζεται μια γλώσσα απελευθερωμένη από κάθε υποχρέωση απέναντι στο νόημα των λέξεων προκειμένου να μιλήσει κανείς για απελευθέρωση της μνήμης σε σχέση με τους υπολογιστές. Την ελευθερία της οποίας η πρόζα αυτού του αχρείου Σερ αποτελεί ένα τόσο αξιοθρήνητο παράδειγμα, την βλέπουμε επί το έργο σε ευρύτερη κλίμακα μέσα στο θέαμα, όπου ο καθένας μπορεί να ψεύδεται αδιάκοπα και να παραλογίζεται ανεμπόδιστα· ο Φαμπιούς [Fabius, Laurent] να υπόσχεται στους Γάλλους, σαν να είναι παιδιά που θέλουν τα πάντα και το αντίθετό τους, “τον κίνδυνο και την ασφάλεια”, ή ένας Βατέλ [Vatel, Francois] της καταστολής της πείνας, ένας νεο-μάγιστρας που επιδιέχεται στη νεο-σκέψη χωρίς περισσότερους ενδοιασμούς από αυτούς που έχει όταν εξαπατά τους πελάτες του, να αναρωτιέται με θαυμαστό τρόπο: “Άραγε το ψήσιμο σε φούρνο μικροκυμάτων συνάδει επίσης με τον δυτικό ερμητισμό της αληθείας: τη φωτιά που δεν καίει και συμβολίζεται από τη σαλαμάνδρα;” (Αλαίν Σαντερέν [Alain Sanderens], *le Monde*, 29-30 Δεκεμβρίου 1985). Τώρα που οι φιλόσοφοι σκέφτονται σαν παραμάγιστρας, οι μάγιστρας φιλοσοφούν και σε κάθε περίπτωση διασώζουν την κύρια λειτουργία των περισσότερων φιλοσόφων: να κρύβουν την ουσία του πραγματικού ζητήματος, και να περιχύνουν τις κούφιας λέξεις με τη σάλτσα των ανοησιών του αιώνα.

Αλλά το φανταχτερό χρώμα των ακτινοβολημένων λαχανικών και των σοφισμάτων της μόδας δεν μπορεί να εμποδίσει να δει κανείς την τάση εξαφάνισης του *συλλογισμού*, που

οφείλεται σε εκείνη της *ανάγκης για επιχειρηματολογία*, από την οποία ο θεαματικός μονόλογος έχει απαλλαγεί σχεδόν πλήρως με την εξουδετέρωση ή την κατάπνιξη κάθε πραγματικής αντιπολίτευσης. Υπάρχει εδώ ένα είδος πραγμάτωσης του σουρρεαλισμού όπου το ονειρικό δεν είναι παρά εφιαλτικό, “καθαρός ψυχικός αυτοματισμός” που αντιστοιχεί στην αυθαίρετη λειτουργία εκείνου στο οποίο ανάγεται σήμερα η κυρίαρχη σκέψη, αυτόματη έκφραση μιας κυριαρχίας χωρίς σκέψη. Και αυτή η ποδηγέτηση του κοινωνικού ασυνείδητου “ελλείπει οποιουδήποτε ελέγχου ασκούμενου από τη λογική” τείνει πραγματικά “να καταλύσει οριστικά όλους τους άλλους ψυχικούς μηχανισμούς και να τους υποκαταστήσει στην αντιμετώπιση των κύριων προβλημάτων της ζωής” (*Μανιφέστο του Σουρρεαλισμού*). Αυτό που επιδιώκεται έτσι να γίνει *εύχρηστο* είναι ένας πραγματικός διχασμός μεταξύ, από τη μια πλευρά, του αυτοματισμού της πραγματοποιημένης γλώσσας εναντίον της οποίας ο σουρρεαλισμός αποτελούσε μια διαμαρτυρία, μιας γλώσσας περισσότερο από ποτέ υποκείμενης στον “αυστηρό διαμερισμό που αντιτίθεται σε κάθε νέα σύνδεση των σημασιολογικών στοιχείων που είναι παγιωμένα σήμερα στις λέξεις” (*Ανθολογία του μαύρου χιούμορ*), και, από την άλλη πλευρά, μιας αποσυντεθειμένης γλώσσας όπου κανένα κριτήριο αλήθειας δεν αντιτίθεται στις πιο ευφάνταστες συνδέσεις, στις πιο καταχρηστικές προεκτάσεις, στα πιο παράλογα συμφύραματα· σε όλους τους χειρισμούς στους οποίους μπορεί χωρίς κανένα πρόβλημα να επιδίδεται αυτεπαγγέλτως ο Σερ, όπως και οποιοσδήποτε άλλος κήρυκας του τίποτα. Αυτός ο διχασμός αντιστοιχεί σε συγκεκριμένες κοινωνικές λειτουργίες, καθώς η μετρήσιμη ακρίβεια της τυπικής λογικής παραμένει απαραίτητη σε αυτή την κοινωνία για τη διαχείριση της ολοένα διευρυνόμενης αναπαραγωγής της, ενώ η επίσημη γλώσσα της αποστέρησης δεν θα χρησίμευε στους ανθρώπους παρά μόνο για να φλυαρούν ανούσια, χωρίς καμία πρακτική συνέπεια, “ακριβώς εκτός θέματος”.

Αυτή είναι η κατάληξη μιας τάσης που η διαλεκτική, πάντοτε εκείνη, είχε ήδη επιτρέψει στον Μαρξ να την διακρίνει *από το 1844*, όταν παρατηρούσε ότι “η μόνη κατανοητή γλώσσα που μιλάμε μεταξύ μας είναι αυτή που τα αντικείμενά μας μιλάνε μεταξύ τους”. Ενώ η ανθρώπινη γλώσσα παραμένει ατελέσφορη, παρουσιάζεται σαν προσευχή και ταπείνωση σε αυτόν που την χρησιμοποιεί, σαν αυθάδεια και τρέλα σε εκείνον που την ακούει, “η αλλοτριωμένη γλώσσα των αντικειμενικών αξιών απεικονίζει τη δικαιολογημένη, ασφαλή και σίγουρη για τον εαυτό της ανθρώπινη αξιοπρέπεια”. Αυτό το δήθεν ορθολογικό επέκεινα της *βιωμένης* άθλιας σύγχυσης βρίσκει σήμερα τους ιερείς της στην αγέλη των *informaticiens*¹⁶ και των άλλων ειδικών που παρουσιάζονται ως μεσολαβητές για όλα όσα έχουν απεμπολήσει οι άνθρωποι. Αλλά από αυτόν τον νέο κλήρο θα ήταν αναμφίβολα μάταιο να περιμένει κανείς ότι θα γεννηθεί ένας αββάς σαν τον Κοντιγιακ.



¹⁶ [ΣτΜ] Λογοπαίγνιο με τις λέξεις *informaticien* (τεχνικός πληροφορικής) και *chien* (σκύλος).

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ [L' ÈRE DE LA FALSIFICATION]

Σε ένα άρθρο του 1944, ο Όργουελ [Orwell, George] έγραψε: “Ένωσα πολύ έντονα κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου της Ισπανίας ότι καμία αληθινή ιστορία αυτού του πολέμου δεν θα γραφόταν ποτέ ούτε θα μπορούσε να γραφτεί”· και προσέθετε παρακάτω: “Το πιο τρομακτικό στον ολοκληρωτισμό δεν είναι ότι διαπράττει «φρικαλεότητες» αλλά ότι καταστρέφει την ίδια την έννοια της αντικειμενικής αλήθειας.” Δεν μπορεί πλέον να διατηρείται καμία αμφιβολία σήμερα: αυτός ο ολοκληρωτισμός, με την τρομακτική του σύζευξη της φρικαλεότητας και της καταστροφής της αλήθειας, είναι ουσιαστικά εκείνος της εμπορευματικής παραγωγής που παρεκτρέπεται εντελώς ανεξέλεγκτη· και οι τοπικές μορφές πολιτικής κυριαρχίας κομίζουν απλώς σε αυτόν τις ιδιαίτερες συνεισφορές τους, προκειμένου η καθεμιά να συνθέσει το ψέμα στο στυλ που της αρμόζει.

Στην Ινδία, “τη μεγαλύτερη δημοκρατία του κόσμου”, έναν χρόνο μετά την καταστροφή του Μποπάλ [Bhopal]¹⁷, ένας ανακριτής παραδίδει, με μια μετριοφροσύνη που θα του αποφέρει σίγουρα προαγωγή, το αποτέλεσμα των ερευνών του: “Σε έναν αιώνα, θα ψάχνουμε ακόμα να μάθουμε τι ακριβώς συνέβη.” Αλλά αυτή η κοινωνική εξουσία που δυσκολεύεται τόσο πολύ να ρίξει φως στην ακριβή φύση των δραστηριοτήτων της ξέρει αντιθέτως πολύ καλά να χρησιμοποιεί τις δυνάμεις της για να συγκαλύπτει τα αποτελέσματά της: “...την παραμονή της πρώτης επετείου της μεγαλύτερης βιομηχανικής τραγωδίας όλων των εποχών, η πόλη επιδιώκει απεγνωσμένα ένα φρεσκάρισμα. Διατάχθηκαν η εσπευσμένη επιδιόρθωση των στενών με τις περισσότερες λακκούβες και η απομάκρυνση των τόνων σκουπιδιών που αποτελούν το σύνθημα τοπίο των κατοίκων. Το ζητούμενο είναι να παρουσιαστεί μια καλή εικόνα: όλος ο διεθνής Τύπος θα είναι εκεί.” (*Le Monde*, 3 Δεκεμβρίου 1985.) Ας προσθέσουμε ότι αυτό το “φρεσκάρισμα” ολοκληρώθηκε επωφελώς με την προληπτική σύλληψη όλων των ταραχοποιών.

Στην Πολωνία, είναι στο Πουότσκ [Płock], πετροχημικό κέντρο με πληθυσμό εκατό χιλιάδων κατοίκων, που η παρουσία στον αέρα, στο έδαφος και στο νερό βενζοπυρενίου, μιας ουσίας με καρκινογόνες επιπτώσεις, χαρακτηρίζεται “ανεξήγητη” από τον τοπικό υπεύθυνο για το περιβάλλον, που προσθέτει: “Η κατάσταση είναι απολύτως καταστροφική, καθώς τα ινστιτούτα που συμβουλευτήκαμε δεν γνωρίζουν καμία μέθοδο εξουδετέρωσης. Θα έπρεπε να κλείσει το εργοστάσιο, αλλά αυτό είναι αδύνατο.” Αυτό που παραμένει απολύτως δυνατό για τη γραφειοκρατία, ενόσω η μόλυνση ρημάζει ολόκληρη τη χώρα (σύμφωνα με την ίδια την Ακαδημία Επιστημών, “σε πέντε χρόνια δεν θα υπάρχει πλέον νερό στην Πολωνία” και “το 20% της χλωρίδας και το 15% της πανίδας θα εξαφανιστούν”), είναι να καταφεύγει στις δοκιμασμένες της μεθόδους αστυνομικής αντιστροφής του πραγματικού: το μυστικό πάνω απ’ όλα, και την ιδεολογία κατά τα λοιπά. Έτσι στην Άνω Σιλεσία “το επίπεδο οξύτητας, που δεν κοινοποιείται πλέον από το 1975, είναι ένα από τα καλύτερα κρυμμένα μυστικά της χώρας”· κάτι που κάνει βεβαίως τον πρόεδρο της επιτροπής προστασίας του περιβάλλοντος του σταλινικού κόμματος να νιώθει αρκετά άνετα ώστε να δηλώνει: “Ο νόμος μας για την προστασία του περιβάλλοντος, που ψηφίστηκε το 1980 από τη Δίαιτα, δεν έχει όμοιό του σε καμία χώρα του κόσμου.” (*Le Monde*, 5-6 Ιανουαρίου 1986.) Θυμόμαστε ότι το σταλινικό σύνταγμα του 1936 ήταν ήδη “το πιο δημοκρατικό στον κόσμο”.

Η οικονομία που έχει συγκροτηθεί σε “ολοκληρωμένο σύστημα θεσμοθετημένης απάτης” (Ένγκελς [Engels, Friedrich]) εφοδιάζεται σταδιακά, από τότε που εγκαινίασε αυτή την “περίοδο

¹⁷ [ΣτΜ] Τη νύχτα της 2^{ας} προς 3^η Δεκεμβρίου 1984, μεγάλη ποσότητα ισοκυανικού μεθυλίου και άλλων τοξικών χημικών αερίων διέρρευσε από το εργοστάσιο παρασκευής εντομοκτόνων της εταιρείας Union Carbide κοντά στην πόλη Μποπάλ της Ινδίας. Υπολογίζεται ότι λόγω της διαρροής πέθαναν συνολικά 15.000-25.000 άνθρωποι και έμειναν ανάπηροι πάνω από 500.000.

της παραποίησης¹⁸ για την οποία μίλησε ο Λαφάργκ [Lafargue, Paul], με ένα πολυπληθές προσωπικό καταρτισμένο στην πλαστογράφιση και στη διανοητική επιτήδευση. Αυτοί οι επαγγελματίες υπόκεινται φυσικά στην παλιά αλλοτρίωση των ιδεολόγων, που τους κάνει να θεωρούν τη δική τους δραστηριότητα ως κινητήρια δύναμη της πραγματικής ιστορίας· αλλά σήμερα αυτό συμβαίνει διακηρύσσοντας απερίφραστα ότι η παραγωγή του ψεύδους έχει απορροφήσει καθετί πραγματικό. Ένα περιοδικό με τον τίτλο *Autrement*, που αφιερώνει το τεύχος Ιανουαρίου του 1986 στην “Εποχή του ψεύδους” (δεν λείπει από εκεί ένας Μπωντριγιάρ [Baudrillard, Jean]), ξεκινάει έτσι τολμηρά το κύριο άρθρο του με τις εξής αποκαρδιωτικές παρατηρήσεις: “Ζούμε την εποχή του κενού. Μετά τον «θάνατο του Θεού», φαίνεται ότι η ίδια η αγία και ιερή αλήθεια έχει, αν όχι καταρριφθεί, τουλάχιστον εκτοπιστεί, σχετικοποιηθεί, τεθεί υπό αμφισβήτηση. Οι μεγάλοι δογματικοί μεγαλομανείς και οι ομαδικοί τάφοι τους μας έπεισαν για την τυραννία της ουτοπίας και για τον τρομοκρατικό χαρακτήρα της αλήθειας...”. Και μετά από μια κονφουζιονιστική απαρίθμηση όλων όσα μπορούν ψευδώς να αναμιχθούν υπό τον όρο του ψεύδους (το μεταμοντέρνο, ο Κολούς [Coluche], το άγιο σάβανο, η τηλεόραση, το *look*, τα ημερολόγια του Χίτλερ, ο Όρσον Γουέλς [Orson Welles], η Μητέρα Ντενί [Mère Denis], κ.λπ.¹⁹) αποφαινόμενοι ότι θα ήταν μια παιδαριώδης αυταπάτη να θέλουμε “να ξεμπερδέψουμε το ψεύτικο από το αληθινό”: “Λες και θα αρκούσε να αναποδογυρίσουμε το ψευδές σαν ένα γάντι για να βρούμε την αλήθεια!” Λες και αυτό δεν θα ξεπερνούσε τις ικανότητες αυτών των ερευνητών να αναγνωρίσουν την αντιστροφή του πραγματικού, και τα συγκεκριμένα συμφέροντα που την διέπουν! Αν έβρισκαν κάτι τέτοιο θα αρκούσε σίγουρα για να μείνουν άνεργοι. Ιδού η “τρομοκρατία της αλήθειας”, οι ομαδικοί τάφοι δεν είναι μακριά. (Βλ. παραπάνω.)

Απηχώντας αυτές τις κορπορατιστικές διακηρύξεις των μικρών βιοτεχνών του ψεύδους, ο σημειολόγος Έκο [Eco, Umberto], από την πλευρά του υπάλληλος διάφορων πολυεθνικών, προειδοποιεί, προλογίζοντας τη γαλλική έκδοση του βιβλίου του *Ο Πόλεμος του ψεύδους*²⁰, τον αναγνώστη “που παρακινείται να σκεφτεί ότι εδώ γίνεται αναφορά σε ψευδείς λόγους που συγκαλύπτουν την πραγματικότητα των αντικειμένων. Σαν να υπήρχε, ανάντη αυτών των αναλύσεων των ψευδών λόγων, καθησυχαστική και προσηνής, μια μεταφυσική της αλήθειας”. Στην πραγματικότητα πρόκειται μάλλον για μια μεταφυσική του ψεύδους, διότι ο Έκο, που κατέχει γι’ αυτό μια χρήσιμη εκπαίδευση καθολικού διανοουμένου (είναι άλλωστε πιο καλλιεργημένος απ’ όσο είναι συνήθως οι συνάδελφοί του), μπορεί όντως να ποζάρει ως πολυμαθής θεολόγος του θεαματικού ουρανού: οι βυζαντινές σοφιστείες τύπου Μπαρτ [Barthes, Roland] αναδιοργανώνονται σε μια συνεκτική (έχει διαβάσει την *Κοινωνία του Θεάματος*) απολογητική της εμπορευματικής πρόνοιας, της οποίας τα θέσφατα πρέπει να ερμηνευθούν για τη μάζα των πιστών. Υπό την καθοδήγηση αυτού του καλού ποιμένα, θα έπρεπε να διδασχούμε πώς “να αποκτήσουμε μια ορισμένη κριτική συνείδηση” και να ακολουθήσουμε για τον σκοπό αυτό το δικό του παράδειγμα σημειολογικής αρετής: “Θεωρώ πολιτικό μου καθήκον να καλέσω

¹⁸ [ΣτΜ] “Η εποχή μας θα ονομαστεί περίοδος της παραποίησης, όπως ακριβώς οι πρώτες εποχές της ανθρωπότητας ονομάστηκαν περίοδος του λίθου, περίοδος του χαλκού, λόγω του χαρακτήρα της παραγωγής τους.” [Πωλ Λαφάργκ (1883), *Το Δικαίωμα στην τεμπελιά* (*Le Droit à la paresse*)].

¹⁹ [ΣτΜ] Το “άγιο σάβανο” ή “ιερά σινδώνη” είναι ένα κομμάτι ύφασμα με αποτυπωμένη την εικόνα ενός γενειοφόρου άνδρα, για το οποίο έχει υποστηριχθεί ότι αποτελεί το σάβανο όπου εναποτέθηκε το σώμα του Χριστού μετά την αποκαθίλωσή του από τον σταυρό.

Τα “ημερολόγια του Χίτλερ” δημοσιεύτηκαν στις 25 Απριλίου του 1983 από το γερμανικό περιοδικό *Stern*, πυροδοτώντας μεγάλο δημοσιογραφικό σκάνδαλο με την αποκάλυψη της πλαστότητάς τους λίγες μέρες αργότερα.

Η “Μητέρα Ντενί” [πραγματικό όνομα: Ζαν Μαρί Λε Καλβέ (Jeanne Marie Le Calvé)] ήταν μια γαλλίδα πλύστρα που έγινε διάσημη λόγω της συμμετοχής της σε διαφημίσεις πλυντηρίων της εταιρείας *Vedette* κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980.

²⁰ [ΣτΜ] Umberto Eco (1985). *La Guerre du faux*.

τους αναγνώστες μου να υιοθετήσουν απέναντι στους καθημερινούς λόγους μια μόνιμη καχυποψία...”.

Η εμπορία συγχωροχαρτιών παρέχει ωστόσο έναν συντομότερο δρόμο για να εξαγοράσει την ψυχή του και να απαλλαγεί από τους εγκόσμιους πειρασμούς: ο Έκο εκπόνησε επίσης πρόσφατα ένα ένθετο του *L'Espresso* “που αποσκοπεί να χρησιμεύσει ως οδηγός για όλους εκείνους – δοκιμογράφους, μυθιστοριο-γράφους, δημοσιογράφους, ερευνητές– που, κυριευμένοι από την επιθυμία να αγοράσουν μια μηχανή επεξεργασίας κειμένου ή έναν «personal computer» [«προσωπικό υπολογιστή»], θα αμφιταλαντεύονταν ανάλογα με τις απαιτούμενες επιδόσεις, μεταξύ ενός Framework, του IBM Display Write 2 ή του Olivetti ETS 2010” (*Libération*, 23 Δεκεμβρίου 1985). Προκειμένου να απαλλάξει από το μαρτύριο της αμφιβολίας όσους θα υποψιάζονταν σε αυτή την προπαγάνδα υπέρ των μηχανών της τεχνητής ανοημοσύνης μια “ανάντη” αλήθεια των λόγων του, ο ίδιος ο Έκο εξομολογήθηκε πώς του είχε αποκαλυφθεί η αναγκαιότητα του *ησυχασμού*, όταν οι τρόποι του θεάματος γίνονται απροσπέλαστοι και για τον ίδιο τον θεολόγο (πρόκειται για τις περιστάσεις που τον ώθησαν να σκαρφιστεί το μεσαιωνικό *detective story* του, *Το όνομα του Ρόδο*): “Αρχισα να γράφω την ημέρα της υπόθεσης Μόρο [Moro, Aldo]. Ήταν ίσως η πρώτη φορά που, ως στρατευμένος διανοούμενος, ανακάλυπτε κανείς ότι δεν μπορούσε να κάνει τίποτα.” (*Libération*, 20-21 Αυγούστου 1983.) Έτσι, τη στιγμή που το θέαμα διέσχισε ένα νέο κατώφλι στη χυδαιότητα του ψεύδους, ο ερμηνευτής των αποχρώσεων της παραποίησης θεώρησε “πολιτικό καθήκον” του να υποχωρήσει τάχιστα: εκείνη τη στιγμή, δεν μπορούσε πραγματικά να “κάνει τίποτα” χωρίς το “σημειωτικό αισθητήριό” του να ρισκάρει να βλάψει σοβαρά την ηρεμία που απαιτείται για τις έρευνές του. Θα ήταν απερίσκεπτο να πει την παραμικρή αλήθεια για την τρομοκρατία· ήταν προτιμότερο να εμβαθύνει στον τρομοκρατικό ή μεταφυσικό χαρακτήρα της αλήθειας.

Αν και δεν υπάρχει σήμερα καμία αλήθεια που να μπορεί να σταθεί μόνη της, ελλείψει πρακτικών δυνάμεων που να εδραιώνουν την ύπαρξή της, δεν υπάρχει από την άλλη πλευρά κανένα ψέμα που να μη βρίσκει αμέσως στηρίγματα και οπαδούς. Η ζήτηση είναι τόσο μεγάλη που ακόμα και οι πιο βδελυρές αθλιότητες του παρελθόντος ξεθάβονται για να την ικανοποιήσουν. Κάποιος Μωρίς Παζ [Maurice Paz] τόλμησε πρόσφατα να δημοσιεύσει ένα βιβλίο με τον τίτλο *Ωγκύστ Μπλανκί, επαγγελματίας επαναστάτης*²¹, το οποίο δικαιολογεί εκφράζοντας τη λύπη του για το γεγονός ότι “όλα τα βιβλία που είναι αφιερωμένα μέχρι σήμερα στον Μπλανκί τον παρουσιάζουν υπό ευνοϊκό πρίσμα”. Προκειμένου να διορθώσει αυτή την ανακολουθία, δεν αρκείται στο να κατασκευάσει, παραβλέποντας κάθε ιστορική ακρίβεια, ένα συνονθύλευμα της δραστηριότητας του Μπλανκί και του λενινιστικού εγχειρήματος “που οδήγησε στην επ’ αόριστον παρατεινόμενη δικτατορία μιας γραφειοκρατικής κάστας”: ψαχουλεύει όλους τους σκουπιδοτενεκέδες της συκοφαντίας, για να βγάλει τελικά από εκεί με πανηγυρισμούς εκείνο το περιβόητο πλαστογράφημα που είναι το “έγγραφο Τασρώ [Taschereau]”, ψευδο-αποκαλύψεις του Μπλανκί στον υπουργό Ντουσατέλ [Duchatel, Tanneguy], φανερά κατασκευασμένες από αποσπάσματα αστυνομικών αναφορών²². Ο επαγγελματίας ψεύτης έχει ωστόσο πειστεί σε τέτοιο βαθμό από το δικό του κατηγορητήριο ώστε πιστεύει ότι μπορεί να παραθέσει ως παράρτημα την “Αιτιολόγηση” που δημοσιεύτηκε από τον ίδιο τον Μπλανκί. Εδώ υπάρχει βέβαια μια απερίσκεπτη εικασία σχετικά με την ευπιστία του αναγνώστη: αυτό το “βαρετό μέρος”, πραγματική γόμα που σβήνει την ανθρώπινη βρωμιά, αναιρεί ολόκληρο το βιβλίο. Οι επαναγραφές της ιστορίας σαν αυτή του Παζ, όσο αξιοθρήνητα αποτυχημένες και αν είναι,

²¹ [ΣτΜ] Maurice Paz (1984). *Un révolutionnaire professionnel, Auguste Blanqui*.

²² [ΣτΜ] Το “έγγραφο Τασρώ” δημοσιεύτηκε στην επιθεώρηση *Revue Retrospective* στις 31 Μαρτίου 1848 και περιέχει υποτιθέμενες αποκαλύψεις του Μπλανκί στον υπουργό εσωτερικών Ντουσατέλ σχετικά με τις παράνομες επαναστατικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνταν στη Γαλλία κατά την περίοδο της αποτυχημένης εξέγερσης του 1839. Ο Μπλανκί διέψευσε τη γνησιότητα του εγγράφου ήδη από την 1^η Απριλίου 1848 και δημοσίευσε μια εκτενέστερη [απάντησή](#) του στις 14 Απριλίου 1848.

καταφέρνουν ωστόσο να υπακούνε δουλοπρεπώς στις ανάγκες της σημερινής παραποίησης, που επιβεβαιώνονται εξαρχής από τη Ζανίν Βερντέ-Λερού [Jeannine Verdès-Leroux] στον πρόλογό της: “Αυτή η δραματική, πικρή, κατασπαταλημένη ζωή προκαλεί σκέψεις για εκείνους που, μακριά από τις επιδιώξεις των μαζών, επιχειρούν δολοφονικές, βίαιες ενέργειες, καθώς και για τους διαδόχους τους, που είναι, μεταξύ άλλων, η συμμορία Μπάαντερ [Baader, Andreas] και οι Ερυθρές Ταξιαρχίες”.

Η επαναγραφή της ιστορίας από ειδικούς αυτού του φυράματος καταλαμβάνει πλέον μόνο ένα παράρτημα του Υπουργείου της Μιντιακής Αλήθειας, και όλες οι μέθοδοί της βασίζονται σε εκείνες των ιστορικών του άμεσου ψεύδους. Από τη μια πλευρά η χρονική υστέρηση που απαιτείται για την παραποίηση πρέπει να μειώνεται συνεχώς για να προσεγγιστεί η μόνιμη κατάληψη του πραγματικού από το ψέμα· από την άλλη πλευρά αυτή η απόκρυψη της αλήθειας στο παρόν εγγυάται και επιτρέπει κάθε είδους πλαστογραφηση του παρελθόντος. Ένα βιβλίο²³ που εκπονήθηκε από δύο “φιλοσόφους” για να αποδείξει τη μηδαμινότητα αυτού που αποκαλούν “Σκέψη του 68”, η οποία είναι πράγματι αρκετά προφανής αν εκληφθούν ως εκπρόσωποι της οι Φουκώ, Ντερνιτά, Λακάν και άλλοι Μπουρντιέ, υποστηρίζει λοιπόν, λανσάροντας ξανά το κλισέ της “απόστασης” που απαιτείται “σε σχέση με το γεγονός” και που συνεπάγεται “ότι υιοθετείται ως προς αυτό μια θεώρηση διαφορετική από εκείνη των ίδιων των συμμετεχόντων”: “Αν εξετάσουμε πραγματικά το μέλλον της γενιάς του 1968, μπορούμε να διατυπώσουμε την υπόθεση ότι η υποτιθέμενη ρήξη άσκησε στην πραγματικότητα μια ισχυρή δύναμη κοινωνικής ενσωμάτωσης...” Για να καταλάβει κανείς πώς και σε ποιους ασκήθηκε αυτή η “ισχυρή δύναμη κοινωνικής ενσωμάτωσης”, καθώς και μερικά άλλα πράγματα για το 1968, θα αρκούσε να υιοθετήσει τη θεώρηση *ορισμένων* από τους πρωταγωνιστές· αλλά για να το κάνει αυτό θα έπρεπε επίσης να παραδεχτεί ότι υπάρχουν. Αυτό θα γίνει αναμφίβολα μια μέρα, και τότε θα ειπωθεί ότι έζησαν μια “δραματική, πικρή, κατασπαταλημένη” ζωή. (Βλέπε παραπάνω.)

Θα ήταν λοιπόν σχεδόν απαραίτητο, σήμερα, για να βρει κανείς ορισμένες αντικειμενικές αλήθειες σχετικά με αυτό το θέμα, να διαβάσει μια φασιστική σκουπιδοφυλλάδα σαν εκείνη που, υπό τον τίτλο “Οι καταστασιακοί επιστρέφουν”, χαιρέτιζε στην *Εγκυκλοπαίδειά* μας “μια οξεία κριτική της καπιταλιστικής κοινωνίας”, έχοντας διευκρινίσει προηγουμένως ότι η Καταστασιακή Διεθνής “με τη ριζοσπαστική της κριτική της κοινωνίας” είχε “συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην προετοιμασία της κρίσης του Μάη του ‘68” (*Rebelle*, τεύχος 3, Άνοιξη 1985). Η έντονη οσμή σήψης που αναδύεται από μια τέτοια έκδοση (αναμειγνύουν επίσης Σορέλ [Sorel, Georges], Κλαούζεβιτς [Clausewitz, Carl von] και τριτοκοσμισμό στο παραλήρημά τους ως άθλιων S.A.) δεν επιτρέπει ωστόσο να δούμε σε αυτή την απροσδόκητη παραχώρηση στην αλήθεια κάτι διαφορετικό από μια ακόμα πνευματική διαστροφή.

Για να ολοκληρώσουμε αυτή τη σύντομη επισκόπηση ορισμένων πτυχών της σύγχρονης παραποίησης, ας επιστρέψουμε στον πόλεμο της Ισπανίας και στον Όργουελ. Ένας πληκτικός επιζών του νέου μυθιστορήματος βραβεύτηκε πρόσφατα με το βραβείο Νόμπελ για το επίτευγμά του στην τεχνική του κολάζ. Αλλά δεν είναι αυτό το θέμα. Στο τελευταίο του πόνημα²⁴ ανέμιξε κείμενα ενός προγόνου του, στρατηγού της Επανάστασης που συντάχθηκε με τον Ναπολέοντα, και αποσπάσματα από τον *Φόρο Τιμής στην Καταλωνία* του Όργουελ. Και περιγράφει ως εξής την “παράξενη αναλογία καταστάσεων” των δύο προσώπων: “Ο Όργουελ αντιδρά με τον ίδιο τρόπο όταν –αφού έχει πολεμήσει πέντε μήνες στο μέτωπο της Αραγονίας– βρίσκεται ξανά στη Βαρκελώνη, όπου οι κομμουνιστές, που ελέγχουν πλέον την κυβέρνηση,

²³ [ΣτΜ] Luc Ferry, Alain Renaut (1985). *La pensée 68*.

²⁴ [ΣτΜ] Claude Simon (1981). *Les Géorgiques [Τα Γεωργικά]*. Το μυθιστόρημα αυτό, όπου διαπλέκεται η ιστορία του στρατηγού Ζαν-Πιερ Λακόμπ Σαιν-Μισέλ [Jean-Pierre Lacombe-Saint-Michel] (1753-1812) με γεγονότα από τη ζωή του Τζωρτζ Όργουελ που αφορούν την περίοδο της συμμετοχής του στον εμφύλιο πόλεμο της Ισπανίας, απέφερε στον Κλωντ Σιμόν το βραβείο Νόμπελ λογοτεχνίας το 1985.

συντρίβουν την αναρχική εξέγερση. Αλλά, και αυτός επίσης, αποφασίζει να επιστρέψει στη μάχη. Θα ήταν εύκολο να συνεχιστεί η σύγκριση. Αφού έχει χάσει τις αυταπάτες του, ο Όργουελ μπαίνει στον πειρασμό, για μια στιγμή, να προσχωρήσει στις γραμμές των κομμουνιστών, που είναι αποτελεσματικοί μαχητές” (Κλωντ Σιμόν [Claude Simon], *Lettre Internationale*, τεύχος 7, Χειμώνας ’85-86). Η δυνατότητα να λείει κανείς οτιδήποτε χωρίς τον κίνδυνο να διαψευστεί, η οποία παρέχεται σε όλους τους διανοούμενους που εργάζονται για το θέαμα, θα μας αποφέρει αναμφίβολα πολλές αποκαλύψεις αυτού του είδους: μια πρόσφατη επανέκδοση της *Ανθολογίας του μαύρου χιούμορ*, στη συλλογή τσέπης *Folio* (των εκδόσεων Gallimard), περιλαμβάνει ένα μακροσκελές εισαγωγικό σημείωμα, το οποίο αποδίδεται στην ευρυμάθεια κάποιας Νικόλ Σαρνταίρ [Nicole Chardaire], όπου υποστηρίζεται ξεδιάντροπα ότι ο Μπρετόν [Breton, André] θα είχε προσχωρήσει “για ένα πρωινό στο Κομμουνιστικό Κόμμα, το 1946”. Ας εκτιμήσουμε (όσο υπάρχει ακόμα χρόνος) αυτό το “ένα πρωινό”, που είναι επάξιο της φευγαλέας “στιγμής” του Κλωντ Σιμόν. Γιατί σύντομα τέτοιες ρητορικές προφυλάξεις στην παραποίηση αναμφίβολα δεν θα είναι πλέον απαραίτητες.

ABDELKADER (ΑΜΠΝΤΕΛΚΑΝΤΕΡ)

Σαν να ήθελε να πάρει εκδίκηση για την προσβολή που της επέφερε επί δεκαπέντε χρόνια, πολεμώντας τα στρατεύματά της με ελάχιστα μέσα και υπό σαφώς δυσμενείς συνθήκες, η Γαλλία διατήρησε από τον Αμπντελκαντέρ²⁵ μόνο την ανάμνηση της παράδοσής του· όπως ακριβώς ισχυρίστηκε ότι τον κατέστησε “πιστό φίλο” της. Αν και η λήθη αυτού του προσώπου μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από το πέρασμα του χρόνου, η επίσημη Γαλλία μάς υπενθυμίζει σήμερα ότι είχε πάντα κοντή μνήμη, μικρόψυχη φιλία και απατηλή αφοσίωση απέναντι σε εκείνους που την υπηρέτησαν πιστά. Και, για παράδειγμα, θυμάται την ύπαρξη των χαρκί [harkis]²⁶, άλλων πιστών φίλων, μόνο για όσο διαρκεί μια προεκλογική εκστρατεία.

Την προσβλητική λήθη που υπέστη ο Αμπντελκαντέρ από την πρώην αποικιοκρατική εξουσία αποκατέστησε πολύ γρήγορα η λεγόμενη ανεξάρτητη Αλγερία· αλλά φυσικά πλημμελώς, όπως συμβαίνει με όλα όσα αναλαμβάνει αυτό το είδος “έθνους”: ανεγείροντάς του ένα έφιππο άγαλμα, αμφιβόλου κατασκευής, το οποίο χρειάστηκε

²⁵ [ΣτΜ] Ο εμίρης Αμπντελκαντέρ (1808-1883) ηγήθηκε της εξέγερσης των συνασπισμένων φυλών της Αλγερίας ενάντια στα γαλλικά αποικιακά στρατεύματα που εισέβαλαν στη χώρα το 1830. Ο νικηφόρος ένοπλος αγώνας της αλγερινής αντίστασης που ξεκίνησε το 1832 υποχρέωσε αρχικά τη Γαλλία να υπογράψει διαδοχικές συνθήκες ειρήνης με τον Αμπντελκαντέρ το 1834 και το 1837. Βάσει αυτών των συνθηκών, ο Αμπντελκαντέρ εδραίωσε την εξουσία του σε μεγάλο τμήμα της Αλγερίας και εγκαθίδρυσε ένα λειτουργικό κράτος με πρωτεύουσα τη βορειοδυτική επαρχία Τιαρέτ. Μετά την επανέναρχη των εχθροπραξιών το 1839, οι δυνάμεις του Αμπντελκαντέρ συνέχισαν να μάχονται σχεδόν για μια δεκαετία ενάντια στους Γάλλους εισβολείς εφαρμόζοντας με επιτυχία τις μεθόδους του ανταρτοπόλεμου. Τον Δεκέμβριο του 1847, ο Αμπντελκαντέρ αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει και να παραδοθεί στον Γάλλο στρατηγό Λαμορισιέρ [Lamoignon] με αντάλλαγμα την υπόσχεση ότι θα του επιτρεπόταν να μεταβεί στο ανατολικό τμήμα του αραβικού κόσμου (Μασρίκ). Η υπόσχεση αυτή δεν τηρήθηκε και ο Αμπντελκαντέρ μεταφέρθηκε στη Γαλλία, όπου παρέμεινε αιχμάλωτος τα επόμενα χρόνια. Αφέθηκε ελεύθερος το 1852 με παρέμβαση του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας Κάρολου Λουδοβίκου Ναπολέοντα (μετέπειτα αυτοκράτορα Ναπολέοντα Γ΄) και πέρασε την υπόλοιπη ζωή του στη Δαμασκό, όπου συνέβαλε καθοριστικά στη διάσωση πολλών χριστιανών κατά τη διάρκεια των εμφύλιων συγκρούσεων μεταξύ Δρούζων και Μαρωνιτών το 1860. Μετά το επεισόδιο αυτό που είχε ως αποτέλεσμα τη διεθνή αναγνώριση και τον καθολικό σεβασμό απέναντι στο πρόσωπό του, ο Αμπντελκαντέρ χαρακτηρίστηκε υποκριτικά “φίλος της Γαλλίας” από τις αρχές της αποικιοκρατικής χώρας που ο ίδιος είχε πολεμήσει επί δεκαπέντε χρόνια.

²⁶ [ΣτΜ] Χαρκί ονομάζονται οι Αλγερινοί που πολέμησαν στο πλευρό του γαλλικού στρατού κατοχής κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού πολέμου της Αλγερίας (1954-1962). Μετά την ανεξαρτητοποίηση της χώρας και την ανάληψη της εξουσίας από το F.L.N. (Front de Libération Nationale – Μέτωπο Εθνικής Απελευθέρωσης), χιλιάδες χαρκί σφαγιασθήκαν στο πλαίσιο αντιποίνων από το νέο καθεστώς που τους θεωρούσε προδότες. Η κυβέρνηση του Ντε Γκωλ έδωσε εντολή στους αξιωματικούς του γαλλικού στρατού να εμποδίσουν τη μετακίνηση χαρκί που αναζητούσαν καταφύγιο στη Γαλλία. Παρόλα αυτά, περίπου 90.000 χαρκί κατάφεραν να διαφύγουν από την Αλγερία και κλείστηκαν σε πρόχειρους καταυλισμούς στη Γαλλία υπό άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Οι χαρκί και οι απόγονοί τους αποτελούν μέχρι σήμερα μια κοινότητα εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων στη Γαλλία και ένα τμήμα του εκλογικού σώματος που προσπαθούν να προσεταιριστούν τα διάφορα πολιτικά κόμματα κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων, παρέχοντας στους χαρκί υποσχέσεις για αποζημιώσεις και αναγνώριση της εγκατάλειψής τους από το γαλλικό κράτος.

μάλιστα να εισαγάγει. Βλέποντας το έργο σε μια από τις πιο πολυσύχναστες πλατείες του Αλγερίου, μπροστά από την έδρα του Κόμματος, δεν μπορεί κανείς παρά να εντυπωσιαστεί από την ακαμψία του, εντέλει *απτή* αντανάκλαση της ακαμψίας του καθεστώτος που θεώρησε ότι έπρεπε να δοξαστεί με αυτή τη μνημειώδη ηλιθιότητα για να δείξει ότι διαθέτει και αυτό “ιστορικούς ήρωες”. Λέγεται εξάλλου ότι η κλίση του αλόγου είναι αξιοθαύμαστη επειδή δείχνει, σε αυτή τη στάση, τα αρχίδια του στη Γαλλία και τον κώλο του στο F.L.N. Κακόγλωσσο σχόλιο βέβαια· αλλά που δείχνει με κομψό τρόπο τον ενωτικό δεσμό που υπάρχει σήμερα μεταξύ της πρώην μητρόπολης και της τέως αποικίας, μετά από τα αιματηρά και λιγότερο ή περισσότερο ένδοξα γεγονότα που σημάδεψαν την κοινή ιστορία τους. Οι λέξεις εδώ δεν είναι υπερβολικές ούτε χυδαίες· η πραγματικότητα που εκθέτουν είναι πολύ χειρότερη: είναι υπερβολικά ωμή και δεν μπορεί να περιγραφεί παρά μόνο εφαρμόζοντας σε αυτήν τις λέξεις που της ταιριάζουν. Όταν αυτοί που κυβερνούν έχουν χάσει σε τέτοιο βαθμό την ντροπή, είναι ακόμα πιο ντροπιαστικό να διατηρεί κανείς τον παραμικρό σεβασμό απέναντί τους.

Καθώς ο Αμπντελκαντέρ είναι ασύγκριτα πιο άξιος εγκωμίου από όλους μαζί τους γραφειοκράτες που ισχυρίζονται σήμερα ότι αποτελούν τους πολιτικούς κληρονόμους του, έστω και μόνο επειδή υπήρξε ο αντίπαλος των χειρότερων γάλλων στρατηγών, δηλαδή εκείνων που κατέστειλαν με τον πιο αιματηρό τρόπο τους επαναστάτες του 1848 και του 1871· και καθώς υπάρχουν αρκετές μελέτες γι’ αυτόν ώστε να μη χρειάζεται να εκπονηθεί άλλη μία, η επίκλησή του μπορεί να χρησιμεύσει μόνο για να μετρηθεί επακριβώς η ένδεια και η επαναστατική μηδαμινότητα της αλγερινής γραφειοκρατίας σε σύγκριση με αυτό και μόνο το πρόσωπο. Είναι γνωστό για παράδειγμα ότι η επίσημη ιδεολογία αυτής της υπανάπτυκτης εξουσίας είναι εξ ορισμού εχθρική προς τους ήρωες· “μόνο ένας ήρωας, ο λαός” διακηρύσσει ένα από τα εμετικά συνθήματά της, χάρη στο οποίο, υπό το πρόσχημα ότι όλοι καλύπτονται με τον ίδιο μανδύα αρετών και ικανοτήτων, υποδηλώνεται σε αυτόν τον λαό *συλλήβδην* ότι δεν είναι τίποτα. Καθώς είναι επίσης γνωστό ότι το Ισλάμ, “θρησκεία του Κράτους”, είναι και αυτό εχθρικό “κατά γράμμα και κατά πνεύμα” προς τα αγάλματα και τα μνημεία, η αναγόρευση του Αμπντελκαντέρ σε εθνικό ήρωα μπορεί να φαίνεται σαν μια από εκείνες τις πολλές και προφανείς αντιφάσεις της πολιτικής ζωής, με τις οποίες καταφέρνει τουλάχιστον κανείς να διασκεδάσει για να πάρει μια δίκαιη αν και φτωχή εκδίκηση από εκείνους που έχουν κάνει τη ζωή και την πολιτική δικά τους *προνόμια*. Αλλά πρέπει επίσης να γνωρίζει κανείς το εξής: το αλγερινό κράτος διεκδικεί σήμερα τον Αμπντελκαντέρ επειδή ο Αμπντελκαντέρ διεκδικούσε ένα αλγερινό κράτος.

Ασφαλώς ο Αμπντελκαντέρ διέθετε ικανότητες που θα τον είχαν καταστήσει έναν *πολιτικό* γενικά έντιμο, αν δεχτούμε ότι τον 19^ο αιώνα μπορούσε ακόμα κανείς να συνδυάζει, χωρίς να πέφτει σε αντίφαση εν τοις όροις, την εντιμότητα και την πολιτική· αντίφαση για την οποία ο ελεεινός 20^{ος} αιώνας δεν αφήνει πλέον καμιά αμφιβολία, αν δούμε τι έχουν γίνει τα κράτη, χωρίς καν να αναφερθούμε στους υπηρέτες τους, που ορισμένοι θα μας κατηγορήσουν σίγουρα ότι κρίνουμε μονομερώς όταν λέμε, για παράδειγμα, ότι δεν έχουν τίποτα ανθρώπινο εκτός από τα ρούχα.

Αναμφίβολη πολεμική αξία, πολιτικό αισθητήριο, και εξυπνάδα· ευρυμάθεια οπωσδήποτε, ταλέντο και ενδεχομένως μεγαλοφυΐα (όπως λέγεται, αντιλήφθηκε πολύ γρήγορα ότι δεν μπορούσε να πολεμήσει τις γαλλικές στρατιές σύμφωνα με τις μεθόδους ενός κλασικού πολέμου, και υπέδειξε στα στρατεύματά του εκείνες του

ανταρτοπόλεμοι και της παρενόχλησης), αυτό είναι το πορτρέτο που παρείχαν οι ίδιοι οι αντίπαλοι του εμίρη, των οποίων η κρίση έχει σίγουρα κάποια αξία δεδομένου ότι σε έναν πόλεμο πρέπει να μπορεί κανείς να γνωρίζει με αρκετή ακρίβεια τον εχθρό του για να τον καταπολεμήσει καλύτερα. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη έστω και μία μόνο από τις ικανότητες που προαναφέρθηκαν, αν αθροίσει κανείς όλους τους συνταγματάρχες που πρόσφατα αυτοανακηρύχθηκαν στρατηγοί, προσθέτοντας παρεμπιπτόντως σε αυτούς δύο ή τρεις ντουζίνες της ίδιας φάρας, δεν θα πάρει τίποτα που να προσεγγίζει το ανάστημα ενός τέτοιου ανθρώπου· και δεν θα το προσεγγίσει ποτέ σε ένα καθεστώς που στρέφεται τόσο πεισματικά προς την εξύψωση της μετριότητας και της ευτέλειας.

Ένας από τους δυστυχέστερους μεταξύ αυτών των συνταγματάρχων, καθώς δεν είχε καν την ευκαιρία να γίνει επίτιμος στρατηγός, ο Μπουμεντιέν [Boumediène, Houari]²⁷, τις πρώτες ημέρες της εξουσίας του δήλωνε: “Μόλις που χτίσαμε ένα κράτος και κάποιοι μιλούν ήδη για την εξαφάνισή του”, χωρίς να κατονομάσει τα μοχθηρά μυαλά που είχαν συλλάβει αυτό το σκοτεινό σχέδιο. Δεδομένου ότι οι αιτιάσεις ενός Μπουμεντιέν φαντάζουν πολύ ασήμαντες σε σύγκριση εδώ με τις απαιτήσεις, όχι κάποιων ατόμων, αλλά της ιστορίας, θα αρκούσε λοιπόν να ειπωθεί σχετικά με το αλγερινό κράτος ότι είναι ένα κράτος, χωρίς καν να χρειάζεται να του αποδοθούν επάξια επίθετα όπως στρατιωτικό, γραφειοκρατικό, ολοκληρωτικό κ.λπ., για να γίνει κατανοητό ότι ως τέτοιο αξίζει πραγματικά μόνο ένα πράγμα: να εξαφανιστεί. Αλλά προφανώς όταν μιλάμε γι’ αυτό το κεντρικό πράγμα που μετατρέπει ολόκληρη την ύπαρξη των σύγχρονων πολιτών σε μαρτύριο αποκαλώντας το απλώς πολιτική λέπρα, δεν ελπίζουμε να τους προκαλέσουμε τον ίδιο τρόπο που ξυπνούσε παλιότερα η ανάμνηση και μόνο της λέπρας σε τόσους πολλούς ανθρώπους. Στις μέρες μας οι άνθρωποι είναι περήφανοι που ενημερώνονται για όλα και με κάθε λεπτομέρεια, πριν αποφανθούν ότι έχουν πειστεί ή όχι· σε τέτοιο βαθμό ώστε να γίνονται προσάρτημα του τηλεοπτικού δέκτη τους, σχετικά με τον οποίο λένε, προκειμένου να παρηγορηθούν για μια σχεδόν ομφάλια εξάρτηση, ότι διευρύνει τον ορίζοντα των γνώσεων (βλ. το άρθρο *Αποβλάκωση [Abêtissement]*). Αυτή η παρέκβαση προφανώς δεν είναι τυχαία: η Διεθνής Αμνηστία ερευνούσε πρόσφατα αν ορισμένες από τις συνήθεις πρακτικές των κρατών (βασανιστήρια, τάγματα θανάτου, πολιτικές δολοφονίες κ.λπ.) είχαν μειωθεί από τότε που αυτός ο αξιοσέβαστος οργανισμός δραστηριοποιείται για την υπεράσπιση και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων οπουδήποτε αυτά παραβιάζονται – και παραβιάζονται παντού. Τουλάχιστον μπορούμε να είμαστε σίγουροι για ένα πράγμα: τα κράτη δεν κοινοποιούν μια περιοδική έκθεση όπου θα απεικονίζονταν διαγράμματα τα οποία θα έδειχναν με αρκετά εύγλωττο τρόπο τη μείωση της αυθαιρεσίας σε όλα τα γεωγραφικά πλάτη. Όσον αφορά τα πρόσφατα παραδείγματα εξουσιών που επέκτειναν τη βαναυσότητα μέχρι το σημείο να εξοντώνουν τους ίδιους τους πληθυσμούς τους (ο πολύ συνεπής Πολ Ποτ [Pol Pot], ο ακόμα διστακτικός Μεγκίστου [Mengistu Haile Mariam]), πρόκειται αναμφίβολα για εφήμερες τρέλες από τις οποίες δεν μπορεί κανείς να εξάγει το εύλογο συμπέρασμα ότι ο κρατικός τρόμος αυξάνεται παντού, ποσοτικά και ποιοτικά.

²⁷ [ΣτΜ] Ο συνταγματάρχης Χουαρί Μπουμεντιέν ανέτρεψε με στρατιωτικό πραξικόπημα τον πρώτο πρόεδρο της ανεξάρτητης Αλγερίας Αχμέντ Μπεν Μπελά τον Ιούνιο του 1965 και αυτοδιορίστηκε νέος πρόεδρος που κυβέρνησε τη χώρα μέχρι τον θάνατό του τον Δεκέμβριο του 1978.

Αυτό μας φέρνει κατευθείαν στο αλγερινό κράτος, του οποίου οι πρόσφατες εξελίξεις δείχνουν ξεκάθαρα ότι μετά τις οδύνες του πολέμου, οι Αλγερινοί ανακάλυψαν σταδιακά τις απολαύσεις της πολιτικής και ρίχτηκαν αποφασιστικά σε αυτή· και τώρα αρχίζουν να δοκιμάζουν την πικρή της γεύση.

Το αλγερινό κράτος, το οποίο προφανώς δεν ήταν επαναστατικό, έγινε τουλάχιστον αυτό που ήθελε να είναι, δηλαδή εξολοκλήρου αστυνομικό· αυτό δεν σημαίνει έναν απλό πολλαπλασιασμό του ποταπού και απολύτως απεχθούς πράγματος που είναι ο μπάτσος, αλλά, και μολονότι ένας τέτοιος πολλαπλασιασμός συμμετέχει σε αυτό, *μια αστυνομική διευθέτηση* κάθε πτυχής της ζωής. Ως προς αυτό τουλάχιστον είναι εντελώς ανώφελο να περιμένουμε να μας παράσχει η Αμνηστία περαιτέρω αποδείξεις, με τη μορφή κραυγών βασανισθέντων ή επακριβών καταλόγων εκείνων που αρπάζονται στον δρόμο ή στο σπίτι τους επειδή τόλμησαν απλώς να δοκιμάσουν να ισχυριστούν ότι μπορεί κανείς να ζει διαφορετικά απ' ό,τι ως σκλάβος. Η αστυνομική διευθέτηση δεν είναι κάτι αυθαίρετο, αν και η αυθαιρεσία συνδέεται άρρηκτα μαζί της· το κράτος δεν αποφάσισε με “πλήρη ελευθερία”, και σαν από καθαρή ευχαρίστηση, να προσλάβει αυτό το είδος παρανοϊκής οργάνωσης αντί για κάποιο άλλο. Το θεμέλιο της αστυνομικής διευθέτησης παραμένει πάντα το παλιό σχίσμα της κοινωνίας, η διαίρεση σε τάξεις που κάποιοι ίσως “δύσκολα” διακρίνουν στην Αλγερία, επειδή παρουσιάζεται εκεί με νέες μορφές. Αυτή είναι η μόνη *νεωτερικότητα* του αλγερινού κράτους, με αποτέλεσμα η πιο καθυστερημένη εθνοκοινωνιολογία να μην έχει την παραμικρή πιθανότητα να ανακαλύψει εκεί κάτι ιδιαίτερο. Στις συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας και του *θεάματός* της, η ιδιαιτερότητα της Αλγερίας είναι τόσο άξια ενδιαφέροντος όσο και η ιδιαιτερότητα ενός σαπουνιού σε σύγκριση με κάποιο άλλο. Οι ίδιοι οι γραφειοκράτες απελπίζονται όχι από τα τόσο μέτρια αποτελέσματα, αλλά από το γεγονός ότι έχουν γίνει ορατά. Και για να προλάβουν καλύτερες κριτικές παριστάνουν οι ίδιοι ότι αποκηρύσσουν πολλές παρεκτροπές, για να υποστηρίξουν αμέσως χειρότερες. Έτσι, η *Libération* της Τετάρτης 27 Νοεμβρίου 1985, προσκεκλημένη προφανώς η ίδια σε κάποιο πανηγύρι προγραμματισμένης δημοκρατίας, παραθέτει τα λόγια ενός διευθύνοντα που απέκτησε ξαφνικά διαύγεια: “Πριν από το '79 κυριαρχούσε ο επαναστατικός βερμπαλισμός, παραδέχεται ο Μεσσαουντί Ζιτουνί [Messaoudi Zitouni]. Ήμασταν πεπεισμένοι ότι είμαστε οι καλύτεροι Άραβες, οι καλύτεροι μουσουλμάνοι και οι καλύτεροι σοσιαλιστές. Σήμερα σήμανε η ώρα της αλήθειας. Θέλουμε μια σύγχρονη και ισχυρή Αλγερία, κάτι που απαιτεί πλήρη αναδιοργάνωση της γεωργίας και της εθνικής οικονομίας.” Το γεγονός ότι το σήμαντρο της αλήθειας άργησε τόσο πολύ να ηχήσει δεν φαίνεται να ανησύχησε ιδιαίτερα τον ειλικρινή υπουργό· αφυπνισμένος επιτέλους, αποκαλύπτει μονομιάς ποια πρέπει να είναι η αλήθεια αυτής της Αλγερίας: *μια κοινωνία αφθονίας*. Και ο ίδιος υπουργός προσθέτει: “Η Δύση μάς εξουσιάζει μέσω της τεχνολογίας. Πρέπει λοιπόν να εμπνευστούμε από την Ιαπωνία και να βασιστούμε στους εαυτούς μας.”

Όσοι γνωρίζουν πώς επιτεύχθηκε πραγματικά το “ιαπωνικό θαύμα”, δηλαδή ποια αφθονία χημικοβιομηχανικών καταστροφών έχει υποστεί αυτή η χώρα χάρη στους διευθύνοντές της, και πώς επίσης αυτό το θαύμα βασίζεται όχι τόσο στη λειτουργία των “τσιπ” και της “τηλεματικής μηχανικής” όσο σε ένα δουλικό εργατικό δυναμικό, αυτοί γνωρίζουν επίσης τι είδους θαύμα θα μπορούσαν να εκπληρώσουν οι αλγερινοί

γραφειοκράτες στη χώρα τους αντιγράφοντας αυτό που είναι ήδη στην Ιαπωνία ένα φρικτό αντίγραφο.

Όπως φαίνεται, το ερώτημα δεν είναι πλέον αν πρέπει ή όχι να υπάρξει μια εμπορευματική κοινωνία στην Αλγερία. Σήμερα το ερώτημα είναι ποια φράξια της Γραφειοκρατίας θα κυριαρχήσει πραγματικά σε αυτή: θα είναι η γραφειοκρατική “παλιά φρουρά” –πρώην μαχητές, παλιοί στρατιωτικοί και, σε μικρότερο βαθμό, συνδικαλιστές– ή η νέα γενιά γραφειοκρατών, που ανήλθε στην εξουσία δίπλα στην παλιά; Έχει και αυτή μάθει τις μεθόδους και έχει συμβάλει στα αποτελέσματα της γραφειοκρατικής δραστηριότητας, δηλαδή της *ερήμωσης* της κοινωνίας. Είναι αυτές οι δύο φράξιες που η *Libération* αποκάλεσε πολύ ποιητικά “νοσταλγούς” και “εκσυγχρονιστές” (τεχνοκράτες, νεαρά στελέχη του στρατού, σχεδόν το σύνολο της μη-διανόησης, και αναμφίβολα οι *αντιπολιτευόμενοι* που η εξουσία είχε κρατήσει στο περιθώριο μέχρι τώρα).

Ο αγώνας ανάμεσα σε αυτές τις δύο φράξιες αρχίζει να παίρνει νέες διαστάσεις: παρουσιάζεται για πρώτη φορά *δημοσίως*. Οι πρόσφατες λεγόμενες πολιτικές δίκες²⁸ μπορούν να θεωρηθούν ως η έναρξη μιας εποχής που θα είναι πιο τρομακτική απ’ όσο άφησαν να διαφανεί οι κομπορημοσύνες των κατηγορουμένων που παρίσταναν ότι πίστευαν στη δυνατότητα να “αμφισβητηθεί το καθεστώς” από το εδώλιο των δικών του δικαστηρίων. (Ακούστε γενναίοι επαναστάτες! Φανερώστε τα πρόσωπά σας, το αλγερινό κράτος δεν είναι παρά μια χάρτινη τίγρη!)

Αλλά αυτές οι δίκες, που μοιάζουν με *το αντίστροφο* εκείνων της Μόσχας, καθώς *επιτρέπουν* στους κατηγορούμενους να “επικρίνουν” το καθεστώς, αντί να κατηγορούν οι ίδιοι τους εαυτούς τους, ή απλώς να υπερασπίζονται τους εαυτούς τους, δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση έναν δημοκρατικό προθάλαμο· είναι το μικρο-θέαμα αυτού που πραγματικά διακυβεύεται: “Εκδημοκρατισμός ή θάνατος, με αυτούς τους όρους περίπου έθεσαν το πρόβλημα αρκετοί κατηγορούμενοι.” (*Libération*, 19 Δεκεμβρίου 1985.) Ένας από αυτούς τους κατηγορούμενους, που γνωρίζει πολύ καλά ότι δεν κερδίζει κανείς σε τέτοιες δίκες, αφού είναι και ο ίδιος δικηγόρος, εξηγεί πολύ αφελώς σε ποιο *λουτρό αίματος* οδεύουμε: “Ξέρουμε τι σημαίνει βία, πόλεμος. Αλλά η σημερινή κατάσταση είναι επικίνδυνη επειδή άλλες γενιές διαφορετικές από τη δική μας μπορεί να χρησιμοποιήσουν βία...”.

Η Γραφειοκρατία, εγγενώς αντιδημοκρατική, *θα εκκαθαρίσει* επομένως με τον δικό της τρόπο το πρόβλημα της εξουσίας, όταν θα χρειαστεί να το θέσει *ανοιχτά*. Ποια φράξια της Γραφειοκρατίας θα προχωρήσει μέχρι αυτό το έσχατο σημείο αν όχι εκείνη που αποτελεί ένα είδος πολιτικής μειοψηφίας; Θα είναι όμως αρκετά ισχυρή ώστε να προκαλέσει ένα είδος εμφύλιου πολέμου (ένα “αυθόρμητο” μαζικό κίνημα), πιστεύοντας ότι θα μπορέσει να τον σταματήσει όταν θα έχει θριαμβεύσει;

²⁸ [ΣτΜ] Τον Δεκέμβριο του 1985 δικάστηκαν στην Αλγερία και καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης έως τριών μηνών 23 ιδρυτικά μέλη του Αλγερινού Συνδέσμου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ligue Algérienne des Droits de l’Homme – LADH) που είχαν συλληφθεί με τις κατηγορίες της σύστασης παράνομης οργάνωσης, της διανομής φυλλαδίων με σκοπό την πρόκληση ταραχών και της υπονόμησης της ασφάλειας του κράτους.

Αλλά το ζήτημα της εξουσίας θα μπορούσε επίσης να τεθεί *διαφορετικά* στην Αλγερία, δηλαδή *εναντίον της*. Και ποιος, εκτός από μια ολοένα πιο προλεταριοποιημένη και συνεχώς πολυπληθέστερη νεολαία (σκεφτείτε εφιάλτη: πάνω από το 60% είναι κάτω των είκοσι ετών!), θα μπορούσε να αποτελέσει πραγματικό κίνδυνο για το αλγερινό κράτος; Αυτή η “ξεχασμένη” νεολαία, που έχει τεθεί στο περιθώριο κάθε ιστορικής δραστηριότητας, είναι η μόνη ικανή να *εξοφλήσει* την αποικιακή κληρονομιά που συνιστά η αλγερινή γραφειοκρατία· όπως είναι επίσης αυτή που θα πληρώσει το τίμημα κάθε κρατικής προβοκάτσιας, στην οποία προσκαλεί θρασύτατα ακόμα και ένας Μπεν Μπελά [Ben Bella, Ahmed], ελπίζοντας αναμφίβολα σε μια “κρίση του καθεστώτος” κατά την οποία θα μπορούσε να ανακληθεί στην εξουσία.

Η αλγερινή νεολαία, στην οποία ο “ήρωας Αμπντελκαντέρ” προφανώς δεν λέει τίποτα, θα μάθει από την πλευρά της πώς να γίνει ηρωική με τον μόνο τρόπο που είναι τώρα δυνατός: συμμετέχοντας συνειδητά και ενεργά στους πραγματικούς αγώνες της ανθρώπινης ιστορίας, των οποίων η παραποίηση σε όλο τον κόσμο τοποθετεί σήμερα την Αλγερία στο ίδιο επίπεδο γενικευμένης όχλησης.



ABDERRAHMAN (ΑΜΠΝΤΕΡΑΧΜΑΝ)

Υπό τη μακρά διακυβέρνηση του Αμπντεραχμάν Γ΄ το χαλιφάτο της Κόρδοβα γνώρισε κατά τον 10^ο αιώνα τη λαμπρότερη ακμή του. Τα χρονικά μάς αναφέρουν ότι κατάφερε να διατηρήσει την εξουσία των Ομαγιαδών ενάντια στους χριστιανούς πρίγκιπες και τους μουσουλμάνους αντιπάλους του, και ότι κατά τη διάρκεια αυτής της εξαιρετικά ριψοκίνδυνης ζωής προστάτευσε τις τέχνες και τις επιστήμες και ίδρυσε την περίφημη ιατρική σχολή της Κόρδοβα²⁹.

Αυτή η εποχή είναι, τόσο για τον χριστιανισμό με την οριστική διάσπαση της Καρολίγγειας αυτοκρατορίας³⁰ όσο και για το Ισλάμ με την παρακμή των Αββασιδών, εκείνη του τέλους των νικηφόρων προσπαθειών να ενοποιηθούν και στις δύο πλευρές υπό ένα ενιαίο σκήπτρο οι λαοί που ζούσαν υπό την ίδια πίστη. Αυτή η καθήλωση σε μια μόνιμη εγκόσμια αταξία αποτελεί ένα από τα θεμέλια του κυρίαρχου αισθήματος του Μεσαίωνα που είναι εκείνο της επισφάλειας και της ματαιότητας όλων των επίγειων πραγμάτων.

Η ιδιαίτερη φύση της φεουδαρχικής εξουσίας όπου ο πρίγκιπας κυβερνά αδιαίρετα την επικράτειά του, όπου κατά συνέπεια η έκβαση της προσωπικής του ζωής παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένη με εκείνη της διακυβέρνησής του και γίνεται αναγκαστικά το πρότυπο για τους συγχρόνους του, μας απέφερε μια από τις ωραιότερες σκέψεις ενός ανθρώπου σχετικά με αυτό που ήταν η ζωή του: “Πενήντα χρόνια έχουν περάσει από τότε που έγινα χαλίφης. Πλούτη, τιμές, απολαύσεις, χάρηκα τα πάντα, εξάντλησα τα πάντα. Οι αντίπαλοί μου βασιλιάδες με υπολήπτονται, με φοβούνται και με ζηλεύουν. Όλα όσα επιθυμούν οι άνθρωποι μού αποδόθηκαν από τον ουρανό. Σε αυτό το μακρύ διάστημα φαινομενικής ευδαιμονίας, υπολόγισα τον αριθμό ημερών όπου ήμουν ευτυχισμένος: αυτός ο αριθμός ανέρχεται σε δεκατέσσερις. Θνητοί, από αυτό εκτιμήστε το μεγαλείο, τον κόσμο και τη ζωή.”

²⁹ [ΣτΜ] Ο Αμπντεραχμάν Γ΄ (890 - 961) ήταν αρχικά εμίρης (912-929) και στη συνέχεια χαλίφης (929-961) του μουσουλμανικού σουνιτικού κράτους της Κόρδοβα που περιλάμβανε την Ιβηρική χερσόνησο και τμήμα της Βόρειας Αφρικής. Καταγόταν από τους Ομαγιαδες της Δαμασκού, των οποίων το χαλιφάτο καταλύθηκε το 750 από τους Αββασίδες της Βαγδάτης. Μέλη της δυναστείας των Ομαγιαδών κατέφυγαν στην Ανδαλουσία, όπου ίδρυσαν το εμιράτο (μετέπειτα χαλιφάτο) της Κόρδοβα το 756. Η αυτοαναγόρευση του Αμπντεραχμάν Γ΄ σε χαλίφη το 929 αμφισβητούσε την κεντρική εξουσία των Αββασιδών χαλίφηδων που είχε ήδη αποδυναμωθεί στο μεταξύ από φατριαστικές διαμάχες και διαιρέσεις της άτυπης ισλαμικής αυτοκρατορίας. Η διακυβέρνηση του χαλιφάτου της Κόρδοβα από τον Αμπντεραχμάν Γ΄ χαρακτηρίστηκε από σημαντικές στρατιωτικές επιτυχίες απέναντι στα χριστιανικά βασίλεια του Λεόν και της Ναβάρρα στον βορρά και απέναντι στο σιτικό χαλιφάτο των Φατιμιδών στον νότο, ενώ την ίδια περίοδο η Ανδαλουσία αναδείχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα της Δυτικής Ευρώπης.

³⁰ [ΣτΜ] Η Καρολίγγεια αυτοκρατορία (ή αυτοκρατορία των Καρολιδών) ιδρύθηκε με τη στέψη του Καρλομάγνου ως πρώτου αυτοκράτορα από τον Πάπα Λέοντα Γ΄ το 800 και περιλάμβανε σχεδόν το σύνολο των εδαφών της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης. Μετά τον θάνατο του αυτοκράτορα Λουδοβίκου του Ευσεβούς (γιου του Καρλομάγνου) το 840 ακολούθησε μια περίοδος εσωτερικών συγκρούσεων μεταξύ των υποψήφιων διαδόχων του. Με τη συμφωνία της Βερντέν η αυτοκρατορία διασπάστηκε το 843 σε Δυτική, Ανατολική και Μέση Φραγκία που αποτέλεσαν τις βάσεις για τη δημιουργία των μελλοντικών κρατών της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας αντίστοιχα.

Αυτό που μας ενδιαφέρει σε μια τέτοια αντίληψη της ζωής, πέρα από την ιδεατή μορφή του φευδάρχη πρίγκιπα και τα θέματα που προσιδιάζουν στον Μεσαίωνα, είναι βέβαια ο οικουμενικός χαρακτήρας που θα μπορούσαμε αβίαστα να ξαναβρούμε στον Σαίξπηρ ή στον Όμηρο και σε κάθε εποχή όπου οι άνθρωποι μπορούν ελεύθερα να παίζουν τη ζωή τους στο πλαίσιο της τυχαιότητας των περιστάσεων και να κρίνουν την έκβαση της δραστηριότητάς τους.

Φυσικά, αυτό αποκλείει αμέσως τη δική μας και κάποιες άλλες επίσης των οποίων αποτελεί την εκπτώχευμένη συνέχεια, και δεν θα μπορούσε κανείς να περιμένει κάποια σκέψη της ίδιας τάξης από τους ισχυρούς του καιρού μας. Με διάφορους τρόπους επιδεικνύουν την ίδια ανικανότητα για κάτι τέτοιο και άλλωστε καμία αναγκαιότητα δεν τους το επιβάλλει.

Τι θα μπορούσαν πράγματι να μας πουν οι διάφοροι κληρονόμοι του μουσουλμανικού μεγαλείου γι' αυτό που υπήρξε η ζωή τους;

Ας μην είμαστε όμως πολύ σκληροί μαζί τους διότι αποτελούν για το μεσαιωνικό Ισλάμ ό,τι αποτελεί ο Γκορμπατσόφ για το πριγκιπάτο του Κιέβου ή ο Μιτερράν για το βασίλειο του Αγίου Λουδοβίκου³¹: τους άξιους αντιπροσώπους ενός ενοποιημένου κόσμου με τοπικές διαφορές όπου η απαξίωση του ανθρώπινου κόσμου συνοδεύει συστηματικά την αξιοποίηση ενός υλικού κόσμου που δείχνει τι αξίζει.

Το γεγονός ότι οι διευθύνοντες έχουν γίνει αυτό που είναι δεν μας ενδιαφέρει· δεν θα είναι ποτέ αρκετά άθλιοι για τα γούστα μας. Αυτό που μας απασχολεί πολύ περισσότερο είναι ότι η σημερινή οργάνωση της ζωής σύντομα δεν θα επιτρέπει πλέον να τίθενται τέτοιου είδους ερωτήματα ή μάλλον ότι δεν θα έχουν πλέον κανένα νόημα.

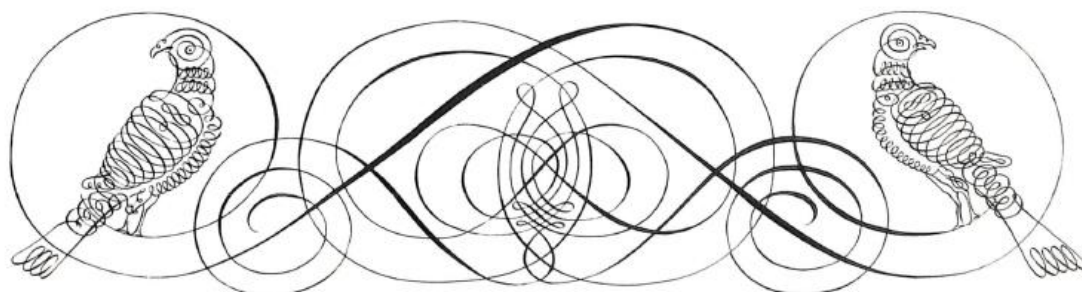
Αυτή η απλή διαπίστωση κρίνει μια εποχή διότι η εξαφάνιση αυτής της ελάχιστης συνείδησης του περάσματος του χρόνου, που απαγορεύει σε κάποιον την παραμικρή κρίση για τη ζωή του, απαγορεύει κατά συνέπεια οποιαδήποτε ευρύτερη κρίση για την πορεία αυτού του κόσμου, μια κρίση χωρίς την οποία καμία κοινωνία δεν μπορεί να αξιώνει τον έλεγχο της τύχης της. Αλλά αφού η δική μας έχει παραιτηθεί προ πολλού από αυτή την αξίωση και αναγνωρίζει πλέον ότι ελέγχεται μόνο από την αυτόνομη πορεία της οικονομίας και την “πρόοδό” της, μπορεί κάλλιστα να απαλλαγεί από κάθε ικανότητα και από κάθε συναίσθημα που δεν είναι απαραίτητα γι' αυτήν και, από αυτή την άποψη, πρέπει να παραδεχτούμε ότι επιτυγχάνει μια αξιοσημείωτη αντιστοιχία μεταξύ των στόχων της και της παραγωγής του ανθρώπινου υλικού που τους είναι απαραίτητο. Γιατί αν ο Σταντάλ [Stendhal] μπορούσε ακόμα να μετρήσει τετρακόσιες ημέρες μεγάλων συγκινήσεων για μια ζωή τριάντα ετών³², ο άνθρωπος της εποχής μας

³¹ [ΣτΜ] Το πριγκιπάτο του Κιέβου (ή κράτος των Ρως του Κιέβου) ήταν μια χαλαρή ομοσπονδία σλαβικών φυλών της Ανατολικής Ευρώπης που ιδρύθηκε στα τέλη του 9^{ου} αιώνα και περιλάμβανε μεταξύ άλλων τα εδάφη των σημερινών κρατών της Ρωσίας, της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας. Ο Λουδοβίκος Θ' ή Λουδοβίκος ο Άγιος υπήρξε βασιλιάς της Γαλλίας από το 1226 έως το 1270.

³² [ΣτΜ] “Η φιλοσοφία είναι η τέχνη της χαροποίησης: γι' αυτό, ας αστείευόμαστε με τα πάντα· ας γελάμε με το καθετί. Αυτοί που συλλογίζονται τόσο πολύ και τόσο σοβαρά είναι οι πιο ψεύτικοι άνθρωποι· περνάνε τον χρόνο που θα έπρεπε να χρησιμοποιούν για να χαίρονται ψάχνοντας βασανιστικά τα μέσα για να χαρούν. Εξετάζοντας τη ζωή, βλέπουμε για παράδειγμα σε μια ζωή τριάντα ετών τετρακόσιες ημέρες μεγάλων συγκινήσεων, και ο εύθυμος χαρακτήρας δεν τις μειώνει. Ο εύθυμος άνθρωπος αισθάνεται όσο και ο σκυθρωπός (με εξαίρεση τους

θα δυσκολευόταν πολύ να προσδιορίσει τι είναι μια μεγάλη συγκίνηση. Η ύπαρξή του, κατ' εικόνα της κοινωνίας που υπηρετεί, δεν γνωρίζει πλέον ευτυχία και δυστυχία ως τον αναγκαίο ρυθμό κάθε ζωής αλλά ένα διαρκές αδιαφοροποίητο παρόν που διεκδικεί βλακωδώς την αιωνιότητα.

Μια τέτοια ζωή χωρίς ποιότητα έχει ως μοναδικό σκοπό την ίδια τη διάρκειά της και ως μοναδικό παρανοϊκό σχέδιο την απεριόριστη μεγέθυνσή της. Έτσι λέγεται συχνά ότι η διάρκεια της ζωής αυξάνεται, πράγμα που είναι αναμφίβολα αληθές και επίσης χωρίς καμία σημασία. Αυτή η απώλεια της πραγματικής ζωής με τον μοναδικό, επισφαλή, βιαστικό χαρακτήρα της πρέπει επίσης να καταπνίξει τη μόνη εμπειρία που διαφεύγει της επανάληψης ως κάτι ανάρμοστο και αδιόρατα σκανδαλώδες. Ο ίδιος ο θάνατος απομακρύνθηκε έτσι σε μια αφαίρεση, εκτοπίστηκε χωροταξικά σε νοσοκομεία και νεκροθαλάμους, έπαψε να προσεγγίζεται άμεσα ως αρνητική αξία της ζωής και ως κύρωση του χρόνου για να γίνει αντικείμενο στατιστικής και είδηση στα μίντια. Σε αυτό το σημείο ταπείνωσης στον θάνατο και στη ζωή, καμία αντιστροφή δεν είναι δυνατή πέρα από μια κοινή βούληση να κάνουμε τον χρόνο δικό μας. Και αυτή η βούληση με τη σειρά της δεν μπορεί να βρει τη δύναμή της παρά μόνο στην άρνηση αυτού που υπάρχει. Μόνο με αυτό το τίμημα μπορεί αυτός ο κόσμος να είναι καλός για εκείνους που θα τον έχουν χρησιμοποιήσει δεόντως.



σπουδαίους ανθρώπους)· ο σκυθρωπός άνθρωπος βαριέται, τόσο ο ίδιος όσο και οι άλλοι.” (Σταντάλ, Επιστολή στην αδερφή του Πωλίν, 7 Ιουνίου 1804.).

ABDICATION (ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ)

Όταν μιλάει κανείς για παραίτηση, αναφέρεται συνήθως στην αποποίηση της εξουσίας που κατέχει ένας άρχοντας. Η Εγκυκλοπαίδεια, στον αντίστοιχο ορισμό που παρέχει, προσθέτει: “Λέγεται επίσης για την πράξη ενός ελεύθερου ανθρώπου που αποποιήθηκε την ελευθερία του και έγινε οικειοθελώς σκλάβος.” Αυτό φαίνεται να ταιριάζει αρκετά εδώ και κάποιο καιρό στον σύγχρονο μισθωτό, εκείνον που δεν έχει καμία εξουσία στη χρήση της ζωής του και που δεν θέλει πλέον να το ξέρει.

Η χρήση της καθολικής ψηφοφορίας αποτέλεσε, τον περασμένο αιώνα, πηγή σύγκρουσης εντός του επαναστατικού κινήματος. Ο γηραιός Ένγκελς [Engels, Friedrich], το 1895, προλογίζοντας τους *Ταξικούς αγώνες στη Γαλλία*³³, την εξυμνούσε ως απόκτηση, για την εργατική τάξη, “ενός νέου αιχμηρότατου όπλου”. ενώ άλλοι, πρωτίστως οι αναρχικοί, την αναγνώριζαν μόνο ως μέσο εξαπάτησης και όχι ως εργαλείο χειραφέτησης. Ο Λιμπερτάδ [Libertad] διακηρύττει, το 1906, σε μια αφίσα που αναγγέλλει κάποια από τις μνημειώδεις και πολυτάραχες συγκεντρώσεις του: “Ο ψηφοφόρος είναι ο εχθρός.” Και δεν θα μπορούσε να ειπωθεί με καλύτερο τρόπο τόσο λακωνικά.

Εκείνη την εποχή μπορούσε να θεωρήσει κανείς ότι το ερώτημα *ποιος εξέλεγε ποιον* δεν ήταν ασήμαντο. Ο Σορέλ [Sorel, Georges], στην εισαγωγή που γράφει το 1907 για το έργο του *Σκέψεις πάνω στη βία*³⁴, παρατηρεί ήδη ότι “όλοι οι βουλευτές λένε πως τίποτα δεν μοιάζει τόσο πολύ με έναν αντιπρόσωπο της αστικής τάξης όσο ένας αντιπρόσωπος του προλεταριάτου”. Αλλά πολλοί εργαζόμενοι εκείνο τον καιρό, ενώ δεν μπορούσαν να έχουν μεγαλύτερη επίγνωση της κατάστασής τους στην κοινωνία, ήθελαν να πιστεύουν στις *μαγικές δυνάμεις του κράτους* για να την μετασηματίσουν. Οι αντιπρόσωποι του ευρωπαϊκού προλεταριάτου ψήφισαν τις πολεμικές πιστώσεις του 1914, και η αναρχική κριτική του εκλογικισμού επαληθεύτηκε πλήρως, χωρίς ωστόσο να έχει καταφέρει να συγκροτήσει μια συνεπή και μόνιμη πρακτική δύναμη.

Η ψήφος έχει γίνει μια από τις πιο εξευτελιστικές χειρονομίες της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο ψηφοφόρος του σημερινού καιρού, που δεν γνωρίζει ούτε την κατάστασή του ούτε αυτή την κοινωνία, και δεν θέλει να τις μετασηματίσει, θέλει να πιστεύει στη *μαγική προστασία του κράτους* απέναντι στη συνεχή επιδείνωση των συνθηκών της ζωής του. Οι αντιπρόσωποι του λαού ψηφίζουν ομόφωνα τις πιστώσεις για τη συνεχή καταστροφή του εδάφους της ζωής, και η καταστασιακή κριτική των ιδεολογιών επαληθεύτηκε πλήρως, χωρίς το επαναστατικό σχέδιο να έχει καταφέρει να αποκτήσει μια μόνιμη θέση στην κοινωνία.

Δεν μπορεί καν να ειπωθεί για τον ψηφοφόρο, όπως για τον μονάρχη μετά την παραίτησή του, ότι δεν είναι πλέον παρά η έρημος της δόξας του· γιατί ποτέ δεν κατείχε

³³ [ΣτΜ] Karl Marx (1895). *Die klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850* (Οι ταξικοί αγώνες στη Γαλλία από το 1848 ως το 1850). Συλλογή άρθρων του Μαρξ που γράφτηκαν για την εφημερίδα *Neue Rheinische Zeitung* (Νέα Εφημερίδα του Ρήνου) το 1850 και αναδημοσιεύτηκαν από τον Ένγκελς το 1895.

³⁴ [ΣτΜ] Georges Sorel (1908). *Réflexions sur la violence* (Σκέψεις πάνω στη βία).

κάτι τέτοιο. Παλιότερα, προκαλώντας την ιστορία ο απόλυτος μονάρχης αναφωνούσε: “Μετά από εμένα το χάος!”³⁵ Σήμερα, με τον εκδημοκρατισμό της ανευθυνότητας, είναι ο κάθε ψηφοφόρος, ως μέλος του “κυρίαρχου λαού”, που διαισθάνεται έτσι, χωρίς να το λέει, την υποταγή του στην πορεία μιας ιστορίας από την οποία δεν έχει επιλέξει τίποτα, και από την οποία μπορεί μόνο να ελπίζει ότι δεν θα υποστεί πολύ σύντομα τις συνέπειές της. Όταν οι άνθρωποι “δεν μπορούν να επωμιστούν ούτε την πλήρη υποτέλεια ούτε την πλήρη ελευθερία” (Τάκιτος), βυθίζονται ολοένα περισσότερο στην υποτέλεια. Όσο για την ελευθερία, δεν μπορεί κανείς να την αγαπήσει παρά μόνο δοκιμάζοντας τη γεύση της. Γι’ αυτό ακριβώς καθετί που σέρνεται προς μια κάλπη αξίζει να κυβερνιέται με το μαστίγιο.

³⁵ [ΣτΜ] Η γαλλική φράση “Après moi le déluge!” (κυριολεκτικά: “Μετά από εμένα ο κατακλυσμός!”) αποδίδεται στον Λουδοβίκο ΙΕ΄, βασιλιά της Γαλλίας από το 1715 έως το 1774.

ABÉCÉDAIRE (ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ)

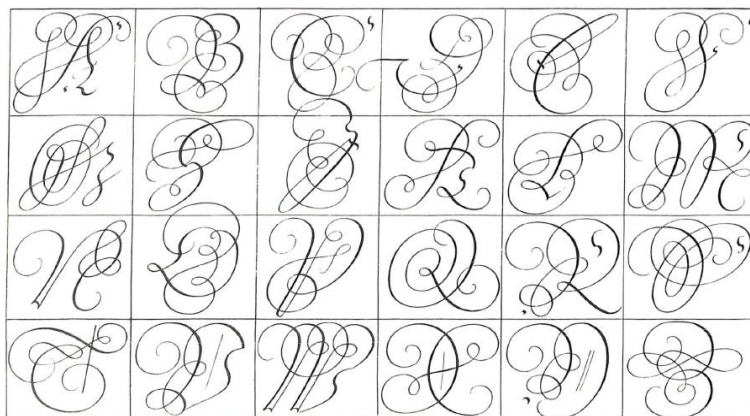
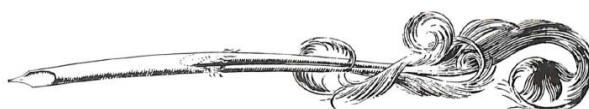
Ένα αλφαβητάρι είναι ένα “βιβλιάρaki με το οποίο τα παιδιά μαθαίνουν τα βασικά στοιχεία της ανάγνωσης”. Επίσης ένας εναλφάβητος, σύμφωνα με έναν ορισμό της Unesco που ανάγεται στο 1962, “είναι ένα πρόσωπο που έχει αποκτήσει τις αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων όπου ο αλφαβητισμός είναι απαραίτητος για να παίζει κανείς έναν ρόλο στην ομάδα και στην κοινότητά του, και του οποίου οι μαθησιακές επιδόσεις στην ανάγνωση, τη γραφή και την αριθμητική είναι τέτοιες που του επιτρέπουν να χρησιμοποιεί συνεχώς αυτές τις ικανότητες για την αυτοανάπτυξή του και την ανάπτυξη της κοινότητας, και να συμμετέχει ενεργά στη ζωή της χώρας του”.

Βλέποντας τι σημαίνει σήμερα, τόσο στις σύγχρονες κοινωνίες όσο και σε αυτές που πασχίζουν να γίνουν σύγχρονες, “να παίζει κανείς αποτελεσματικά έναν ρόλο στην ομάδα και στην κοινότητά του” ή “να συμμετέχει ενεργά στη ζωή της χώρας του”, χωρίς να μιλήσουμε καν για “αυτοανάπτυξη” ή για “ανάπτυξη της κοινότητας”, διακρίνουμε αμέσως ποιες μπορεί να είναι οι “αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες”. Ο μικρός βαθμός στον οποίο ποικίλλουν, ανά την υφήλιο και στα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής ιεραρχίας, δεν μπορεί να κρύψει το γεγονός ότι πρόκειται παντού και πάντα για την ανάγνωση των οδηγιών χρήσης της υποταγής, για τη σύνταξη απαντήσεων στα ερωτηματολόγια του κράτους, για τον ακριβέστερο δυνατό υπολογισμό του μεριδίου καθενός στην επιβίωση. Και ας μη μας πει κανείς για τον πνευματικό πλούτο που υποτίθεται ότι εμείς απολαμβάνουμε εγωιστικά, και στον οποίο θα έπρεπε να έχουν πρόσβαση οι αγρότες του Άνω Λίγηρα ή της Άνω Βόλτα. Ακόμα και εδώ, το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας πρέπει να διατηρείται σε μια αμυδρά αλφαβητισμένη άγνοια όχι για να απολαμβάνουμε ως εστέτ τους θησαυρούς της κουλτούρας, αλλά για να ανεχόμαστε τον πιο εκλεπτυσμένο σκοταδισμό της θεαματικής κουλτούρας. Ποιος θα μπορούσε να πιστεύει ότι η κουλτούρα ενός αμερικανού φοιτητή αποτελεί κάτι που μοιάζει με “προνόμιο”;

Ο ορισμός της Unesco έχει επομένως το πλεονέκτημα ότι καταδεικνύει, μέσω του ακούσια περιοριστικού χαρακτήρα του, τη μετάβαση από τον παλιό αναλφαβητισμό, που είναι ουσιαστικά ασύμβατος με τη συμμετοχή στη λειτουργία μιας σύγχρονης οικονομίας, στον αναλφαβητισμό της επαυξημένης άγνοιας. Σίγουρα αυτός ο νέος αναλφαβητισμός δεν στερείται ορισμένων χαρακτηριστικών που τον καθιστούν φαινομενικά παρόμοιο με τον παλιό: απώλεια της ορθογραφίας, ακραία εκπτώχευση του λεξιλογίου και της σύνταξης. Όμως στην περίπτωση αυτή πλήττεται και η προφορική γλώσσα, και επομένως πρόκειται βαθύτερα για μια αποσύνθεση της γλώσσας, μέσω της οποίας καταργείται η περίφημη απόσταση μεταξύ των προφορικών και των γραπτών γαλλικών, για την οποία έχουν ξεστομιστεί τόσες ανοησίες, και με βάση την οποία, διασχίζοντάς την περισσότερο ή λιγότερο αυθεντικά, ορισμένοι συγγραφείς (Σελίν [Céline, Louis-Ferdinand], Κενώ [Queneau, Raymond] και άλλοι) κατασκεύασαν εύκολα μια αμφίβολη υφολογική πρωτοτυπία. Ο πλούτος των προφορικών γαλλικών, από τις διάφορες αργκό μέχρι την απλή λαϊκή γλώσσα, χάθηκε μέσα στο φρικτό *melting pot* των δημοσιογραφικών, τεχνοκρατικών, διαφημιστικών

κ.λπ. ζαργκόν. Βλέπουμε εδώ, όπως μπορούμε να δούμε επίσης στην εξαφάνιση του λαϊκού τραγουδιού, τις συνέπειες της απώλειας κάθε συλλογικής αυτονομίας απέναντι στο εμπόρευμα και το κράτος. Οι ψευδο-αργκοτικοί όροι που λανσάρονται κάθε σεζόν, μακράν του να εκφράζουν τη συμφωνία μιας κοινότητας σε ρήξη με το κοινωνικό πρότυπο, υποδηλώνουν δουλοπρεπώς την επίπλαστη συνέργεια στη συμμόρφωση, στην εξοικείωση με το εμπόρευμα. Και εξαπλώνονται τόσο γρήγορα παντού, από τα λύκεια μέχρι τα υπουργεία, επειδή ανταποκρίνονται σε μια ξέφρενη ανάγκη ταύτισης (με τις θεαματικές μόδες, με τους επιτρεπόμενους ρόλους, με όσα υπάρχουν) που μαινεται παντού. Απέναντι στα στερεότυπα της συναίνεσης, απέναντι στη γλώσσα των συνθημάτων, η χρήση των πόρων της άλλοτε κοινής γλώσσας προσλαμβάνει την όψη μιας αργκό (με την έννοια της άρνησης), όπως ακριβώς σήμερα η επίκληση των οικουμενικών συμφερόντων της ανθρωπότητας φαντάζει σαν ιδιαίτερη λόξα.

Σύμφωνα με ήδη παλιές εκτιμήσεις, το λεξιλόγιο και η γραμματική κατανόηση της μεγάλης πλειονότητας των Αμερικανών δεν αναπτύσσονται πέρα από μια μέση ηλικία δώδεκα ή δεκατριών χρόνων. (Και τι χρόνια! Πώς τα περνάνε!) Έτσι πολλοί από αυτούς δυσκολεύονται πάρα πολύ να κατανοήσουν μια δευτερεύουσα πρόταση. Στη Γαλλία, κάποιιο προσπαθούν να μας βάλουν να καλύψουμε μια καθυστέρηση που απειλεί να μας καταδικάσει στην ανάγνωση του Προυστ, ενώ θα έπρεπε να ασχοληθούμε με την *basic*: “Οι ειδικές δυσκολίες στη γραμματική και στην ορθογραφία των γαλλικών δυσχεραίνουν σήμερα την ανάπτυξη μηχανών και λογισμικών ικανών να χρησιμοποιούν και να επεξεργάζονται τη γραπτή και προφορική γαλλική γλώσσα. Αυτή η κατάσταση εγκυμονεί για τη Γαλλία έναν σοβαρό κίνδυνο πολιτισμικής περιθωριοποίησης και τεχνολογικής και βιομηχανικής καθυστέρησης.” (*Sud-Ouest*, 21 Οκτωβρίου 1985.) Κάποιοι γλωσσολόγοι και ειδικοί της πληροφορικής θα περάσουν λοιπόν τα απαρχαιωμένα γαλλικά μας από τον μύλο τους και δεν αμφιβάλουμε ότι θα βγουν από εκεί τόσο ποιητικά μεταμορφωμένα όσο ο στίχος “*Η σάρκα είναι θλιμμένη, αλίμονο! και διάβασα όλα τα βιβλία*”³⁶, που αποδίδεται από μια μεταφραστική μηχανή “*Το κρέας είναι σάπιο, αλίμονο! και η βιβλιοθήκη μου είναι άδεια*”.



³⁶ [ΣΤΜ] “La chair est triste, hélas! et j’ ai lu tous les livres.” [Stéphane Mallarmé (1866). *Brise marine* (Θαλασσινή αύρα).]

Κάποιοι άλλοι γλωσσολόγοι, λιγότερο ανησυχητικοί ως προς την ηλιθιότητα αφού εργάζονται για τον χρεοκοπημένο σοσιαλ-μιτερανισμό, επιφορτίστηκαν από μια οργάνωση “Προτεραιότητα στα αριστερά” “να επινοήσουν 86 νέες λέξεις που θα μείνουν στην ιστορία”: αυτό έχει ως αποτέλεσμα το “serpub” για τη “δημόσια υπηρεσία” [“service public”], το “mar” για τον “εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μηχανισμού” [“modernisation de l’ appareil de production”], ή ακόμα το “rasmod” για την “αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό” [“rassemblement et modernisation”] (*le Canard enchaîné*, 6 Νοεμβρίου 1985). Οι συντηρήσεις που σκαρφίζεται αυτή η *αγκιτιπρόπ* αλλά Φαμπιούς, ως πρώιμες απόπειρες νεογλώσσας, είναι τόσο αδόκιμες όσο και μια προεκλογική εκστρατεία που έχει ως θέμα της, ενάντια σε όλους τους κανόνες του είδους, μια σίγουρη νίκη του αντιπάλου (“Βοήθεια, η δεξιά επιστρέφει!”). Αλλά δεν είναι καν ιδιαίτερα αξιοσημείωτες ή σκανδαλώδεις, καθώς το σύνολο της επίσημης γλώσσας της κοινωνίας δεν είναι παρά ένας απέραντος πλεονασμός, που επαναλαμβάνει ακατάπαυστα τους συλλογισμούς της αποδοχής· πράγμα το οποίο δικαιολογεί αναμφίβολα την επεξεργασία απλουστευμένων τύπων, που συντομεύουν τη διακήρυξη μιας μη-σκέψης για την οποία ακόμα και οι παραμικρές γλωσσικές αποχρώσεις αποτελούν άχρηστη περιπλοκή. Έτσι, όταν ένας γραφειοκράτης αυτού που αποκαλείται ακόμα συνδικάτο (εν προκειμένω της C.F.D.T.³⁷) δηλώνει, σχετικά με μια νέα μέθοδο ενσωμάτωσης των εργαζομένων –τους “κύκλους ποιότητας”– : “Στο κάτω κάτω, γιατί αυτό που είναι καλό για την εταιρεία να μην είναι καλό για τους μισθωτούς;” (*Libération*, 14-15 Δεκεμβρίου 1985), μπορούμε να θεωρήσουμε ότι μια τόσο ειλικρινής προσήλωση στα συμφέροντα αυτού που παλιότερα αποκαλούνταν εργοδοσία θα μπορούσε επωφελώς να εκφραστεί με όρους “mar” και “rasmod”. Από την πλευρά μας, φέρνοντας στη μνήμη το 1968 (“Τα συνδικάτα είναι μπουρδέλα”), θα συνοψίζαμε αυτή την κατάληξη του παλιού ρεφορμισμού με τη διατύπωση “να κλείσουν οι οίκοι ανοχής”.

Μέσα στη γενική απώλεια της κρίσης, και επομένως της γλώσσας, του λεξιλογίου, εγγράφεται η ιδιαίτερη μοίρα της ανάγνωσης. Έστω και αν μπορεί να διαβάζει με την έννοια της Unesco, το φράγμα που χωρίζει τον κορεσμένο από εικόνες, θορύβους και ψέματα θεατή από σημαντικά γραπτά, για παράδειγμα από το χιούμορ του Σουίφτ, είναι εξίσου πραγματικό με την απόλυτη αδυναμία αποκρυπτογράφησης ενός κειμένου. Διαθέτουμε άλλωστε ως προς αυτό ένα αδιάψευστο πρακτικό κριτήριο: αν υπήρχαν περισσότερα από λίγα άτομα που μπορούσαν να διαβάζουν Σουίφτ (ή Μαρξ, ή Ντεμπόρ), θα το ξέραμε! Αλλά το πρόβλημα δεν αφορά αποκλειστικά τα ανατρεπτικά γραπτά. Παρόλο που η Βίβλος θεωρείται ότι παραμένει ένα απόλυτο *best-seller*, το βιβλίο υπήρξε το κύριο υλικό εργαλείο για την εδραίωση μιας κοσμικής κουλτούρας. Αρχικά κλεισμένο στα μοναστήρια, έπειτα αναπαραγόμενο στις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, το βιβλίο, καθώς εξαπλώνεται στον κόσμο χάρη στην τυπογραφία (και στην εισαγωγή του χαρτιού στην Ευρώπη), καθιστά προσιτή στον καθένα τη μνήμη όσων έκαναν, ένιωσαν και σκέφτηκαν οι προηγούμενοι άνθρωποι: η σύγχρονη ιστορική συνείδηση, η οποία, πέρα από το πλαίσιο της πόλεως και του άμεσου διαλόγου που παρέχει, έχει ως ορίζοντα τα οικουμενικά συμφέροντα της ανθρωπότητας, είναι από αυτή την άποψη κόρη του βιβλίου. Ο Λίχτενμπεργκ [Lichtenberg, Georg Christoph] ήταν αυτός που παρατήρησε ότι η τυπογραφία και η πυρίτιδα εφευρέθηκαν την ίδια περίοδο; Το βιβλίο σε κάθε περίπτωση υπήρξε ένα όπλο μεγάλης εμβέλειας στους

³⁷ [ΣτΜ] C.F.D.T. (Confédération Française Démocratique du Travail): Γαλλική Δημοκρατική Συνομοσπονδία Εργασίας.

ιστορικούς αγώνες της σύγχρονης εποχής και, διαχρονικά, μπορούμε να πούμε ότι υπηρέτησε κυρίως τις δυνάμεις της χειραφέτησης.

Πράγματι, το βιβλίο, εύχρηστο και αναπαραγωγίμο κατά βούληση, παρέχει στο γραπτό τη μέγιστη δημοσιότητα, μια πραγματική *συλλογική* ύπαρξη, ενώ ταυτόχρονα γενικεύει την ελευθερία του *ατομικού* στοχασμού, της κρίσης *επί των στοιχείων* της σκέψης, που προηγουμένως προοριζόταν αποκλειστικά για μια ελάχιστη μειοψηφία. Και αυτή η υλική αλλαγή δεν παραλείπει να μεταμορφώσει με τη σειρά της την ίδια την πνευματική δραστηριότητα. Μπορεί επιγραμματικά να ειπωθεί για τη σκέψη που κατατίθεται σε ένα γραπτό το οποίο γίνεται έτσι πλήρως δημόσιο ότι συνωμοτεί με τον χρόνο: σε αντίθεση με τη γλώσσα της μαγικοθρησκευτικής αποκάλυψης, πρέπει να παραδεχτεί ότι η αλήθεια της βρίσκεται μπροστά της, σε μια πιθανή επαλήθευση· αντιλαμβάνεται τον εαυτό της μέσα στη συνέχεια μιας ιστορίας της συνείδησης, ως μνήμη και ως σχέδιο. Και αυτό ισχύει για κάθε γραπτό που έχει κάποια αξία, ανεξάρτητα από το “είδος” στο οποίο το κατατάσσει η ακαδημαϊκή ταξινόμηση. Αυτό που χαρακτηρίζει αντιθέτως την αποβλακωτική λογοτεχνία, πέρα από οποιοδήποτε αισθητικό κριτήριο, είναι ακριβώς ότι εφόσον καταβροχθίζεται για να *διασκεδάσει* ένα κλάσμα του χρόνου, παραμένει *νεκρό γράμμα*, χωρίς σχέδιο, χωρίς ποίηση αφού δεν έχει *χρόνο μπροστά της*. Επομένως το μοναδικό ζητούμενο είναι η μεγαλύτερη ή μικρότερη επιδεξιότητα στη χρήση μιας παγιωμένης σύμβασης, και αυτό μπορεί να περιλαμβάνει από ρομάντζα τύπου Άρλεκιν μέχρι εκλεπτυσμούς αλά Περέκ [Perec, Georges].

Επιπλέον, σε αυτή την αντιπαράθεση μνήμης και φαντασίας που καθιστά την ανάγνωση έναν πιο έντονο χρόνο, σε σύγκριση με την κυρίαρχη φτώχεια των συναισθημάτων και των ιδεών, υπάρχει μια ποιότητα που μπορεί βέβαια να αποτελέσει ένα αντιστάθμισμα, εντέλει εξίσου χυδαίο και ποταπό με οποιοδήποτε άλλο. Το βιβλίο, ως “ιδιαιτέρος τρόπος να ζει κανείς” (Φλωμπέρ [Flaubert, Gustave]), μπορεί επίσης να είναι, τόσο γι’ αυτόν που το διαβάσει όσο και για εκείνον που το γράφει, ένας τρόπος να μη ζει, να παραιτείται, όπως δείχνουν αφειδώς λογοτέχνες και διανοούμενοι· ή μάλλον όπως έδειχναν, διότι οι ειδικοί του γραπτού λόγου δύσκολα μπορούν σήμερα να ανταγωνιστούν τα θεαματικά υποκατάστατα της ζωής. Ωστόσο, το ερώτημα της ιστορικής εμβέλειας και της ανθρώπινης χρήσης ενός κειμένου απλώς *εγείρεται* από το βιβλίο ως προνομιακή τεχνική μνήμης και διάδοσης της σκέψης, όπως υπήρχε στην παλιά προθεαματική κουλτούρα: η απάντηση εναπόκειται, σε κάθε εποχή, σε εκείνους που ξέρουν να ανανεώνουν αυτή τη μνήμη επικαιροποιώντας την αλήθεια της (γνωρίζουμε τον ρόλο του σουρρεαλισμού από αυτή την άποψη, και εκείνον των καταστασιακών). Εν ολίγοις, το βιβλίο δεν είναι παρά ένα μέσο, αλλά ήταν το μέσο μιας κοινωνίας της οποίας τη μερικώς συνειδητή ιστορική διάσταση αναπαριστούσε η κουλτούρα: ακόμα και αυτό είναι πάρα πολύ, βέβαια, για το κυρίαρχο όνειρο μιας οριστικής παγετοποίησης που θα διαχειρίζονται οι αυτόματες μνήμες των μηχανών και των “λογισμικών” τους. Εδώ, με την τελική λύση του προβλήματος της γλώσσας, η ζωή των λέξεων παραχωρεί τη θέση της στην κυκλοφορία των σημάτων.

Είναι δύσκολο να επικαλεστεί κανείς την υποκειμενική πτυχή του ζητήματος –τη γλώσσα που αντηχεί με την ανάγνωση, τον χρόνο που ρυθμοδοτείται από την ονειροπόληση ή τον στοχασμό, όλα αυτά που ήταν εντελώς κοινότυπα και που δεν ωφελούν καθόλου την κυρίαρχη οργάνωση της αποβλάκωσης– χωρίς να θεωρηθεί σήμερα ένας μνησικάκος παρελθοντιστής, ένας επιζών ενός καταποντισμένου κόσμου.

Στον σχιζοφρενικό χρόνο που καταλαμβάνεται από τις προγραμματισμένες διασκεδάσεις, ως διαδοχή κατακερματισμένων στιγμών χωρίς αποτέλεσμα ή διαδικασία, χάνεται η υποκειμενική ικανότητα να διαβάσει κανείς, να κατοικεί τον αντικειμενοποιημένο χρόνο, τη μνήμη που κατατίθεται σε ένα βιβλίο, και να την συναρμόζει με τον δικό του χρόνο. Με τον ίδιο τρόπο ένας κτισμένος χώρος συντίθεται με τον χρόνο εκείνων που τον χρησιμοποιούν: μπορεί πάντα να ανασυντίθεται από έναν άλλο χρόνο, μια άλλη ζωή. Εκτός αν αποτελεί προϊόν της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, της αδυναμίας σύνθεσης με αυτά: τότε δημιουργεί την ανάγκη να βλέπει κανείς τηλέοραση, να καταναλώνει προκατασκευασμένο χρόνο. Έτσι ένα προϊόν των σύγχρονων εκδόσεων, που δεν είναι φτιαγμένο για να διαβαστεί, συναντά στους αγοραστές του μια ανικανότητα ανάγνωσης που το δικαιολογεί πλήρως. Και, κατά τρόπο κυκλικό, η ποσοτική και ποιοτική εξαφάνιση του χρόνου της ανάγνωσης από την καθημερινή ζωή του καταναλωτή ενισχύει την τάση για την εξάλειψη της γραπτής μνήμης.

Ο αλφαριθμητισμός, ως παράγοντας ενσωμάτωσης στην παγκόσμια αγορά, που αναγνωρίζεται από κάθε υπανάπτυκτη γραφειοκρατία ως πρωταρχικό καθήκον για την τοπική οικονομία, δεν μπορεί καν να εξεταστεί, καθώς καταστρέφει παλιές μορφές μνήμης και κουλτούρας, με την ήρεμη ικανοποίηση του Μαρξ που μιλούσε για το εμπόρευμα ως το βαρύ πυροβολικό που θα γκρέμιζε όλα τα Σινικά τείχη³⁸. Όσον αφορά ειδικά την Κίνα, η υιοθέτηση του λατινικού αλφαβήτου θα επέτρεπε, καλύτερα από οποιαδήποτε λογοκρισία, να υπαχθούν όλα τα γραπτά του παρελθόντος στη διακριτική ευχέρεια της εξουσίας, να παραδοθούν στην επαναγραφή ή στην απόκρυψη από τους ειδικούς και τους επίσημους εμπειρογνώμονες. Αυτή η ακραία περίπτωση δεν είναι όμως και τόσο εξωτική. Στις χώρες μας, η συνέχεια του συστήματος γραφής δεν μπορεί να διαρρηχθεί τόσο βίαια, αλλά η ικανότητα ανάγνωσης των έργων του παρελθόντος απειλείται εξίσου σοβαρά. Η εξοικείωση με την παθητική λήψη θεαματικών σημάτων, η συσκότιση του νοήματος των λέξεων από την προπαγάνδα των *mass media*, η αμνησία που καθιερώνεται ως *nec plus ultra* [άκρον άωτον] της νεωτερικότητας από αυτό που δύσκολα τολμάει κανείς να αποκαλέσει εκπαιδευτικό σύστημα, όλα συνεργούν ώστε τα γραπτά του παρελθόντος να απομακρυνθούν στον αποκλειστικό τομέα μιας ψευδο-λογιότητας, του εταιρικού κώδικα της γραφειοκρατικοποιημένης κουλτούρας. Αυτό που θα γινόταν έτσι τελικά απρόσιτο, ακατανόητο, είναι η ιστορία της συνείδησης (στις διάφορες θεωρητικές, ποιητικές κ.λπ. μορφές της), όπως είναι, με όλο το πιθανό μέλλον της, κατατεθειμένη στα βιβλία: η συνείδηση της ιστορίας θα παρεμποδιζόταν με αυτόν τον τρόπο ακόμα πιο αποτελεσματικά. Όπως ακριβώς αναφερθήκαμε στα “ιερογλυφικά που φέρουν αυτά τα μεταμφιεσμένα σε τρόφιμα εμπορεύματα, σαν στίγματα της εξαφάνισης της αξίας χρήσης τους” (βλ. το άρθρο [Abasourdir](#) [Αποχαύνωση]), έτσι πρέπει να αναγνωρίσουμε στην υπερτροφία των “κριτικών σχολίων” που πλήττουν σήμερα τα σημαντικά κείμενα

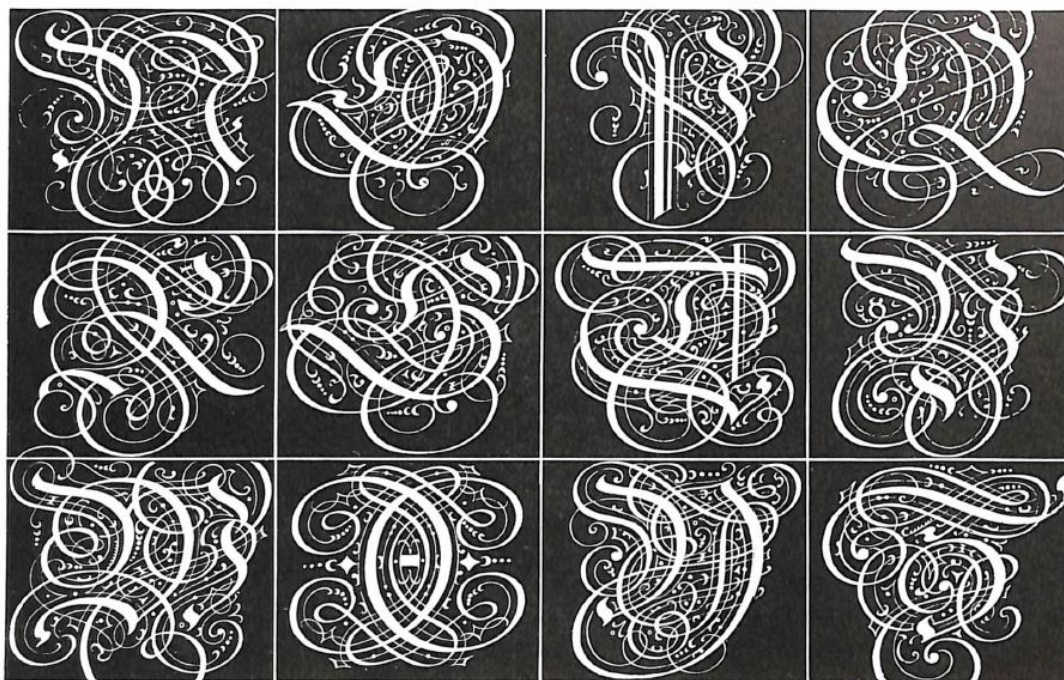
³⁸ [ΣτΜ] “Με τη γρήγορη βελτίωση όλων των εργαλείων παραγωγής, με την τεράστια διευκόλυνση των μέσων επικοινωνίας, η αστική τάξη τραβάει στον πολιτισμό όλα τα έθνη, ακόμα και τα πιο βάρβαρα. Οι φτηνές τιμές των εμπορευμάτων είναι το βαρύ πυροβολικό με το οποίο γκρεμίζει όλα τα σινικά τείχη και αναγκάζει ακόμα και το πιο πεισματικό μίσος των βαρβάρων απέναντι στους ξένους να συνθηκολογήσει. Υποχρεώνει όλα τα έθνη, με την απειλή της εξαφάνισης, να υιοθετήσουν τον αστικό τρόπο παραγωγής. Τα υποχρεώνει να εισαγάγουν στους κόλπους τους αυτό που αποκαλεί πολιτισμό, δηλαδή να γίνουν και τα ίδια αστοί. Με δυο λόγια, δημιουργεί έναν κόσμο κατ’ εικόνα της.” (Καρλ Μαρξ και Φρίντριχ Ένγκελς (1848). *Μανιφέστο του Κομμουνιστικού Κόμματος*.)

του παρελθόντος το σημάδι του μαρασμού της κοινής χρήσης τους. (Ένα κείμενο τόσο σύντομο και σημαντικό όπως ο *Λόγος περί εθελοδοουλίας* του Λα Μποεσί μπορεί για παράδειγμα να είναι τόσο βαθιά θαμμένο κάτω από τα ερείπια της σκέψης τύπου Λεφόρ [Lefort, Claude] ώστε να γίνεται δύσκολο να το ανακαλύψει κανείς στον τόμο που έχει φουσκώσει τόσο πολύ από τα ακαδημαϊκά αναβολικά των εκδόσεων Payot)³⁹.

Θα επανέλθουμε σίγουρα στο ζήτημα των σύγχρονων εκδόσεων, που αντιμετωπίζονται ως παραγωγή “μη βιβλίων” (όπως αποκαλούνται από τους ίδιους τους επαγγελματίες), όπου η αποσύνθεση της αερολογίας προμηνύει απλώς εκείνη του χαρτιού που την ανέχεται, προορισμένο να γίνει σκόνη σε καμιά τριανταριά χρόνια. Στο μεταξύ, είναι ξεκάθαρο ότι η υπεραφθονία βιβλίων δεν αποδεικνύει τίποτα υπέρ της ανάγνωσης, όπως και ο πολλαπλασιασμός των εικόνων δεν αποδεικνύει τίποτα υπέρ της όρασης. Και πρώτα απ’ όλα επειδή η αληθινή κουλτούρα δεν βρίσκεται στον ακαδημαϊκό εφιάλτη της ανέφικτης εξαντλητικής βιβλιογραφίας, αλλά σε μια ποιοτική χρήση που επαναφέρει στη ζωή τα κείμενα που αποτελούν μαρτυρίες μιας ανώτερης ανθρωπότητας· κάτι που δεν έχει καμία σχέση με τον βαριεστημένο θαυμασμό μιας ξενάγησης, υπό την καθοδήγηση των λεγόμενων ειδικών.

Μια καλή ένδειξη σχετικά με τις ικανότητες μιας εποχής από αυτή την άποψη παρέχεται από τον τρόπο της να μεταφράζει: πράγματι, είναι γνωστό ότι κάθε μετάφραση είναι αν μη τι άλλο πιστή στο πνεύμα της εποχής της. Εκείνες αυτής της εποχής κρίνουν επομένως την ποταπότητα και τη στειρότητά της, μόλις επιχειρεί να αποκαταστήσει αυτά που είναι ανίκανη να προσπελάσει. Όταν κάποιος καθηγητής αναλαμβάνουν να ξαναμεταφράσουν τον Κάφκα, για παράδειγμα, δεν μπορούμε να επαληθεύσουμε αν ξέρουν καλύτερα γερμανικά από τον Βιαλάτ [Vialatte, Alexandre], αλλά μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι ξέρουν λιγότερο καλά γαλλικά. Για να μην αναφερθούμε στις πραγματικότητες των οποίων η μηχανή της *Σωφρονιστικής Αποικίας* παραμένει το πιο τρομακτικό προμήνυμα, σήμερα που οι αλυσίδες της βασανισμένης ανθρωπότητας είναι φτιαγμένες από *listings* ηλεκτρονικών υπολογιστών. Όσο γι’ αυτούς τους καθηγητές, πρέπει βέβαια να ζήσουν, θα πει κανείς. Εμείς από την πλευρά μας δεν βλέπουμε την ανάγκη. Και αν δεν τερματιστούν σύντομα οι υπερβολές τους, σίγουρα θα κάνουν και άλλα απροστάτευτα θύματα να νιώσουν το βάρος του σχολαστικισμού τους: μπορούμε ήδη από τώρα να φοβόμαστε για τον Πόε [Poe, Edgar Allan], αφού έχει αποδειχθεί ότι ο Μπωντλαίρ [Baudelaire, Charles] δεν είχε πτυχίο αγγλικών. Πότε επιτέλους θα έχουμε έναν λεπτομερή κατάλογο των μεταφραστικών λαθών του;

³⁹ [ΣΤΜ] Étienne de La Boétie. *Discours de la servitude volontaire* (Λόγος περί εθελοδοουλίας). Δημοσιεύτηκε παράνομα το 1577, μετά τον θάνατο του Λα Μποεσί (1530-1563). Από τις εκδόσεις Payot κυκλοφόρησε το 1976 σε έναν τόμο που περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, επίμετρο του Κλωντ Λεφόρ.



Το γεγονός ότι η μοίρα της ανάγνωσης είναι ένα ζήτημα υψίστης σημασίας για τους συγγραφείς μιας Εγκυκλοπαίδειας δεν θα έπρεπε να εκπλήσσει κανέναν. Ωστόσο, θα μπορούσαμε να εξετάσουμε πιο αποστασιοποιημένα το ενδεχόμενο να χαθεί ολοσχερώς η ικανότητα της ανάγνωσης, αν αυτό επηρέαζε μόνο το δικό μας έργο, και όχι τόσα άλλα, των οποίων η αξία έχει αποδειχθεί καλύτερα.

Είναι αλήθεια ότι σε αυτή την περίπτωση δεν θα αισθανόμασταν υποχρεωμένοι να προσθέσουμε νέες σελίδες σε όλες αυτές που επιτρέπουν ήδη στον καθένα να επαληθεύσει τους λόγους του για να διεξάγει τον πόλεμο της ελευθερίας. Πράγματι, δύσκολα θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε με τον Μαλλαρμέ όταν ισχυριζόταν ότι “όλα στον κόσμο υπάρχουν για να καταλήξουν σε ένα βιβλίο”. Υπάρχουν όμως κάποια βιβλία που επιτρέπουν, όπως και ένας μικρότερος αριθμός συναντήσεων, να συλλάβουμε έναν κόσμο με καλύτερη κατάληξη από τη σημερινή μολυσματική αποσύνθεση.